
PANOVNICKÉ KONFIRMACE PRIVILEGIÍ ČESKÝCH KLÁŠTERŮ V 18. STOLETÍ

Jan Kahuda

Úvod

Otázka funkce jednotlivých kategorií diplomatického materiálu je již dlouhou dobu pravidelnou součástí výzkumů na poli středověké i novověké diplomatiky. Jednou z cest dalšího bádání je sledování dějin konkrétních písemností a postupných proměn jejich platnosti a účinnosti v souvislosti se státoprávními změnami. Vhodná příležitost pro aplikaci tohoto postupu byla před lety nalezena v analýze rozsáhlého a státními úřady řízeného konfirmačního řízení, kterému se opakovaně podrobila většina držitelů privilegií v zemích habsburské monarchie během vlády Josefa I., Karla VI., Marie Terezie, Josefa II., Leopolda II. a Františka II. Cílem této studie¹ bylo navázat na příslušné práce pro prostředí moravské² a vytvořit tak podklad pro budoucí komparaci, na základě níž bude možné formulovat obecnější závěry.³

Ačkoli patří konfirmační listiny k nejpočetnějším typům této diplomatické kategorie, zůstává jejich komplexní analýza v odborné literatuře zatím neprovedena. Kromě slovníků, příruček a syntetických diplomatických kompendií, které přinášejí většinou pouze definici a základní klasifikaci konfirmačních listin, se objevilo pouze několik prací sledující také jejich genezi.⁴ Často kladená otázka o konstitutivním nebo deklaratorním charakteru konfirmací může být zodpovězena pouze na základě rozboru aktuálních právních norem. Tato otázka je legitimní rovněž pro námi sledované období nastupujícího osvícenského práva a do určité míry určuje jisté mantinely pohledu na celou akci. Na příkladu privilegií českých klášterů se tak chceme pokusit na základě diplomatického a správněhistorického rozboru o zjištění, zda celá konfirmační akce sloužila pouze jako prostředek ke zvýšení státních příjmů z konfirmačních tax při formálně vedených řízeních nebo zda cílem úřadů a reálným výsledkem celé akce byla skutečně důsledná právní unifikace, dosažená na základě podrobné formální i obsahové analýzy privilegií, a odstranění neoprávněných, zastaralých nebo státnímu zřízení odporujících privilegií.

Normativní vymezení konfirmačního řízení v 18. století

Systém udělování panovnických privilegií, aplikovaný již od raného středověku, kdy panovník z vlastní vůle udělil příjemci nějakou výsadu, milost, přenesl na něj své pravomoci nebo jej osvobodil od určité povinnosti, se stal trnem v oku osvícenskou filozofií ovlivněné právní vědy v 18. století. Středověké a raně novověké pojetí privilegia v tom smyslu, jaký koncem 12. století definoval ve své sbírce dekretálů Bernhard z Pavie („*Privilegium est concessio iuris singularis alicui vel aliquibus facta extra ius commune*“), zákonitě narazilo na ideál rovnosti před zákonem osvícenské státovédy, která začala privilegia kritizovat („*Est privilegium lex scripta contra ius commune*“). V rámci reform, které byly během období osvícenského absolutismu realizovány a jejichž cílem bylo vybudování efektivně řízeného hospodářsky prosperujícího státu, bylo nutné rovněž provést právní unifikaci a kodifikaci nového právního řádu. Jednou z podmínek bylo překonání zemského partikularismu a omezení zvláštních práv jednotlivých stavovských skupin.⁵ Otázka kontroly, omezení nebo přímo odvolání privilegia (*revocatio privilegii*) se stává důležitým problémem právní vědy.⁶

K pokusům o omezení privilegií, důležitému předpokladu k vytvoření moderního právního řádu, tak od 18. století dochází v jednotlivých státech z iniciativy ústřední moci.⁷ K těmto krokům dochází však v jednotlivých státech různým způsobem, nejradikálnější řešení bylo samozřejmě celkové zrušení privilegií, realizované francouzským revolučním Národním shromážděním v srpnu 1789. Ve většině států dochází ovšem ke změnám v pojetí privilegia a jejich legislativnímu zakotvení pozvolna, v rámci jednotlivých právních kodifikací.⁸ Nutno však také poznamenat, že v některých právních oblastech plnila privilegia nadále nezastupitelnou úlohu, zejména tam, kde nahrazovala chybějící legislativní normy (průmyslová výroba, patenty a vynálezy, autorské a nakladatelské právo, obchodní a živnostenské právo).⁹

V habsburské monarchii a v Čechách zvláště dochází poprvé k uplatňování osvícenských myšlenek v právní praxi na počátku 18. století, kdy byly roku 1709 ustaveny tzv. kodifikační komise v Praze a v Brně, jejichž úkolem bylo vytvořit návrh nových zemských zřízení.¹⁰ Ačkoli práce těchto komisí nebyla nakonec úspěšná vinou rozporů mezi zástupci zemských stavů hájících svá partikulární práva a státní byrokracií usilující o právní kodifikaci, představují kodifikační komise pokus o přechod k obecným právním normám, překonání neuzavřenosti právního řádu, odstranění rozporů v legislativě a sjednocení nepřehledných a roztržitých předpisů v jediný celek.¹¹

Prvním pokusem o kodifikaci občanského práva v habsburské monarchii byl tzv. Codex Thesianus universalis, připravovaný tzv. kompilační komisí od roku 1753, předložený roku 1766, ovšem neschválený. Kompilační a nere-

formované pojetí zákoníku odráží i klausule věnovaná pojetí privilegií – „*daß niemand dawider handeln, noch den Genuß der verliehenen Freiheit behindern solle*“.¹² Už Codex Theresianus také počítá s možností odvolat privilegia, pokud „*gemeinschädlich zu werden beginnten*“.¹³ Zákoník počítá rovněž s pravidelnými zeměpanskými konfirmacemi privilegií, které mají sloužit k jejich kontrole.

Možnost udělování privilegií rozvedl návrh josefínského občanského zákoníku z roku 1786 – „*die Privilegien aber, die immer als eine Ausnahme vom Gesetze, oder als eine Beschränkung des Freiheitsrechtes der übrigen Bürger auszusehen sind, mögen nur dadurch gerechtfertigt werden, daß sie als ein Mittel, die allgemeine Absicht des Staates zu erreichen, verliehen worden*“.¹⁴ Konečnou podobu legislativní úpravy udělování privilegií pak přinesl Všeobecný občanský zákoník z roku 1811, jehož paragraf 13 je určitým kompromisem mezi požadavkem na zachování privilegií v původní podobě a požadavkem rovnoprávnosti při jejich udělení („*Den einzelnen Personen oder auch ganzen Körpern verliehenen Privilegien und Befreiungen sind, insofern hierüber die politischen Verordnungen keine besonderen Bestimmungen enthalten, gleich den übrigen Rechten zu beurteilen*“).¹⁵

Ačkoli, jak uvádíme na jiných místech naší práce, nebyla celá konfirmační akce důkladně připravena a její některé výsledky jsou přinejmenším sporné, můžeme ji chápat jako jeden z kroků při zavádění jednotného právního řádu v habsburské monarchii 18. století. Byla tedy součástí komplexně pojatých státních reforem, tématu, které je v literatuře již delší dobu sledováno.¹⁶

Stejně jako na Moravě byla celá konfirmační akce v Čechách zahájena reskriptem Josefa I. z 16. července 1705.¹⁷ Panovník v reskriptu oznámil, že po smrti Ferdinanda III. byl v rakouských zemích publikován patent Leopolda I. proti neoprávněným držitelům privilegií („*zur Erlöschung was von unterschiedlichen sowohl Communitäten und Handwerkszünften, als auch anderen Partikularpersonen für Privilegien, Concessionen, Freiheiten und Exemptionen usurpiret worden*“). Protože by se mohli neoprávnění držitelé privilegií nacházet i v Čechách („*daß auch in unseren königlichen Böhemischen Erbländern derlei Transgressores sich antreffen möchten*“), došlo k vydání reskriptu. Zda byl příčinou jeho vydání nějaký konkrétní případ neoprávněného držení privilegií, není ovšem jasné. Místodržitelství bylo nařízeno, aby shromáždilo příslušné podklady a vyhotovilo relaci pro českou dvorskou kancelář („*Als ist unser gnädigster Befehl hiermit an Euch, daß Ihr durch die behörige Mittel, deshalb eine Nachfrag halten lassen, und uns den Befund zur erfordernten Remedirung so bald möglichen gehorsamst berichten sollet*“). K reskriptu byl přiložen opis zmíněného patentu Leopolda I. z 12. prosince 1659 pro rakouské země. Tento patent byl zaměřen hlavně proti privilegiím, která byla v minulosti uděle-

na určitým osobám, po jejichž smrti měla pozbýt platnosti, dále proti těm, která pocházejí z prastarých dob („von uralten Zeiten“) a nebyla potvrzena Leopoldovými předchůdci. Protože taková privilegia porušují kamerální zájmy státu a neodpovídají současnému politickému i soudnímu systému, je nutné je přezkoumat („examiniere“) a poté je případně potvrdit, omezit nebo zcela zrušit („entweder zu confirmieren, limitieren oder gar aufzuheben“). Jednotliví držitelé měli taková privilegia předkládat do šesti týdnů od publikace patentu. V textu patentu bylo dále uvedeno, že se patent netýká nobilitací, povýšení do stavu, udělování titulů a predikátů, erbovních privilegií, palatinátů, propůjčování horního a mincovního regálu, testamentů a jiných konsesů.

České místodržitelství publikovalo reskript Josefa I. cirkulářem do všech krajů 23. července 1705. Reskript však vyvolal v Čechách spíše bezradnost, jak je zřejmé z vyjádření některých úřadů, která si místodržitelství vyžádalo. Komorní prokurátor například sdělil místodržitelství ve své relaci 17. srpna 1705, že není schopen neoprávněně držená privilegia vyhledat, a doporučil obrátit se v tomto smyslu na úřad desek zemských a krajské úřady („Demnach aber bei dem mir allergnädigst anvertrauten königlichen Fiscalamt wegen derlei Privilegien nichtwohl, aber bei der königlichen Landtafel, denen königlichen Kreisämtern und Magistraten die verlangte Informationen und derlei anmaßende Privilegien befinden sein dürften“).¹⁸

Obdobně překvapeně reagoval 27. srpna 1705 apelační soud, který rovněž vyloučil dohledání držitelů těchto privilegií, navrhl místodržitelství zaslat cirkulář také české komoře (pro komorní panství) a úřadu nejvyššího mincmistra (pro horní města) – („Ob solche teils nur personalia und mit Abgang der Impe-tranten schon erloschen oder nur auf wohlgefallen und widerrufen stylisiret, oder auch von uralten Zeiten hero von denen regierenden Herren und Landesfürsten, als Ihre Majestät Vorgehern konfirmiret, oder auch gar ohne einigen rechtmäßigen Titel usurpiret, durch Mißbrauch verwürkt oder sonnstens also beschaffen sein möchten, daß Sie bei jetzigen Zeiten und Läuften ohne sonderbare Confusion und Verwirrung sowohl Ihre Majestät eigene Cameral Interesse als auch gemeine landespolitische und Justizwesen nicht wohl practiciret werden könnten, communiciren selbte nicht ermanglen wird, so dann ferners Ihre ausführliche Gemüthsmeinung zu eröffnen“).¹⁹

Vyhledání příslušných podkladů pokládal za nemožné rovněž úřad desek zemských ve svém vyjádření ze 7. září 1705 („Ob diese einige Transgressionen hier Landes vorgehen, wir defacto hiervon keine Wissenschaft haben, nach hierumben was in Erfahrung füglich bringen können“).²⁰

Mezitím začaly na místodržitelství docházet nejen negativní odpovědi z jednotlivých krajských úřadů, ale i žádosti poddanských měst a městeček o potvr-

zování privilegií, která jim upíraly jejich vrchnosti. I když se nejednalo v Čechách o akci tak rozsáhlou a bouřlivou jako na Moravě,²¹ musela být situace později řešena zřízením zvláštní komise pro přezkoumání privilegií poddanských měst při místodržitelství (byla zřízena panovnickým reskriptem 14. července 1724).

Celá konfirmační akce pokračovala i za Josefova nástupce Karla VI. Reskriptem ze dne 6. ledna 1721 reagoval panovník na situaci, která nastala, když po jeho nástupu se na něj obrátila řada žadatelů o konfirmaci privilegií. Ti byli nejprve odkázáni na dobu po Karlově korunovaci na českého krále (5. září 1723), posléze byla situace řešena jinak („*wie wir von verschiedentlichen unseren treuehorsamsten Landesinwohneren um allernädigste Bestätigung ihrer von unseren glorwürdigsten Vorfahrern erworbenen und erhaltenen Privilegien, Freiheiten und Begnadigungen diese Zeit hero angegeben worden...*“). Panovnickým reskriptem bylo **umožněno** předkládat žádosti o konfirmaci privilegií ihned („*denen Städten, Stiftern, Geist- und weltlichen freien Communitäten, wie auch denen standmäßigen Familien, so von unseren Vorfahrern in einigerlei Weis mit Privilegien, Immunitäten und anderen Begnadungen versehen worden*“).²² Reskript byl publikován místodržitelským cirkulářem do všech krajů 13. ledna 1721. Vidíme, že se tento reskript nevztahoval na poddanská privilegia, ačkoli právě žádosti poddanských měst a městeček o potvrzení privilegií byly již od doby Josefa I. nejčastější. Před ustavením již zmíněné komise byl jejich vyřizováním pověřen jeden z radů apelačního soudu (reskriptem z 24. května 1720), zřízení komise 14. července 1724 bylo pak zdůvodněno právě množstvím žádostí o konfirmaci často neplatných privilegií („*...viele Bauern- und andere unterthänige Gemeinden sich auf gewisse alte obwohl ungültige Privilegien, Urkunden und Briefschaften zu strafen gepflogen...*“). Dalším reskriptem ze 14. prosince 1731 bylo přikázáno předkládat žádosti o konfirmace poddanských měst, městeček, vsí i jednotlivých osob s výslovným souhlasem vrchnosti.²³

Reskriptem Karla VI. z 25. září 1725 byl doplněn reskript z roku 1721 o ustanovení, že jednotlivé žádosti mají být podávány v české dvorské kanceláři.²⁴ Vzhledem k zřejmě nepatrnému ohlasu celé akce mezi privilegovanými stavy bylo později přikročeno od doporučení k příkazu, když panovnickým reskriptem ze 17. července 1731 bylo **přikázáno** předkládat privilegia (kromě známých výjimek) ke konfirmaci ve lhůtě šesti měsíců pod trestem jejich zrušení („*sub poena amittendi privilegii*“). Privilegia, která byla potvrzena Josefem I. nebo Leopoldem I., měla být nyní potvrzena automaticky bez příslušného revizního řízení („*daß wir ob denen von Weiland unseres hochgeehrtesten Herrn Bruders Kaisers und Königs Josephi...bestätigten Privilegien unsere gnädigste Confirmation auch ohne der bevorherigen gewöhnlichen Vernehmung deren Stellen zu erteilen, und ein gleiches auch gestalten Dingen nach respectu deren*“).

Leopoldinischen Confirmationen zu tun gnädigst geneigt sein).²⁵ Až vydáním tohoto reskriptu začíná většina konfirmačních řízení (včetně klášterních), neboť počínaje jeho vydáním je podávání konfirmačních žádostí povinné. Pravděpodobná je ale i nedostatečná známost předchozích normálíí.

Konfirmační řízení pak pokračovala pravidelně při nástupu nového panovníka. Za Marie Terezie byla nejprve reskriptem z 18. srpna 1746 stanovena půlroční lhůta pro podávání konfirmačních supplik. Dalším reskriptem z 20. února 1747 byl tento termín prodloužen o dalších šest měsíců s ohledem na žádosti poddanských měst a městeček, která si nejprve musí vyžádat souhlas své vrchnosti. Reskript byl publikován místodržitelským cirkulářem 27. února 1747.²⁶

Akce pokračovala i za vlády Josefa II., který dvorským dekretem z 27. ledna 1787 (vyhlášeným guberniálním cirkulářem 9. února) nařídil předkládání privilegií ke konfirmaci se známými výjimkami (*„...alle Privilegien, Concessiones, Exemptiones, Gnaden und Freiheiten, welche den Stiftern und Gotteshäusern, Städten, Märkten, Communitäten und Handwerkszünften, oder auch anderen Partikular Personen von unseren Vorfahrern, als regierenden Herren und Landesfürsten verliehen worden“*) v roční lhůtě. Dle tohoto dekretu měly být nadále podávány suppliky poddanských měst, městeček a vsí přes dvorské agenty, nikoli samostatnými delegacemi. Poddanská města měla podávat ke konfirmaci jen aktuální privilegia, která obdržela od svých vrchností po poddanských nepokojích v roce 1775 (*„nur solche Privilegien, welche sie nach den Unruhen von ihren Obrigkeiten, oder sonst auf eine oder andere Weise rechtmäßig von neuen erworben“*), samozřejmý byl souhlas vrchnosti (*„der obrigkeitliche Consens hierzu angesuchet und sonach, wenn selber erteilt worden, authentice dociret...“*).²⁷

Z textu dekretu je zřejmé, že v centru zájmu nestála klášterní privilegia, nýbrž privilegia městská a zejména konfirmační řízení poddanských měst, která vyvolávala nejvíce problémů. V době josefínské byly vydány i některé další normy, týkající se konfirmací privilegií. Reagovaly tak v průběhu akce na některé problémy, které nastaly a které nebyly vinou malých zkušeností úřadů odstraněny v předchozích normálíích. Zvýšená produkce norem dokládá také oproti době karolínské a tereziánské pokus o kritičtější přístup úřadů k celé akci. Dekretem z 12. října 1781 bylo například nařízeno komplexní posuzování privilegií johanitského řádu.²⁸ Dekretem z 2. května 1782 bylo zase nařízeno církevním institucím předkládat k tzv. *placetum regium* při nástupu nového panovníka privilegia, která získaly od biskupů a arcibiskupů.²⁹ Dalším dekretem z 15. června 1782 bylo upraveno konfirmační řízení zrušených klášterů. Další řízení bylo v těchto případech zrušeno s výjimkou zvláště povolených řízení následných administrací (*„... nur mittelst eines besonderen an die hierüber aufgestellten Administrationes hinaus zu gebenden Decrets vorzubehalten“*).³⁰

Zvláště se tyto normy týkaly ovšem měst; dekretem z 26. května 1786 bylo přikázáno při potvrzování městských privilegií vyžádat si stanovisko sousedních měst, zda by udělením konfirmace nebyly poškozeny jejich hranice nebo majetek.³¹ Zvláštní problém pak představovalo potvrzování výročních trhů měst; dekretem z 30. června 1788 byla upravena jejich frekvence tak, že dva trhy se mohly konat ve stejnou dobu v místech vzdálených dvě hodiny chůze, při menších vzdálenostech musely uplynout mezi termíny dvou trhů alespoň dva týdny.³²

Za Leopolda II. bylo podávání žádostí o konfirmaci nařízeno dvorským dekretem z 18. listopadu 1790. Dekret má stejný text jako dekret Josefa II.³³

Po krátké vládě Leopolda II., kdy zůstala většina řízení neukončena, následovalo dlouhé období vlády Františka II. Podávání žádostí o konfirmace privilegií v jednorozhodnutí bylo nařízeno dvorským dekretem z 25. května 1792.³⁴ Podle dekretu byli ve výhodě ti, kteří o konfirmaci požádali za Leopolda II., neboť jim byla odpuštěna konfirmační taxa. Naopak ti, kteří v době leopoldinské o konfirmaci nepožádali, museli zaplatit taxu o jednu třetinu vyšší („*alle diejenigen, welche in Folge der unter der Regierung Weiland des höchstseeligen Kaisers Leopold II. Majestät ergangenen Aufforderung die Konfirmation ihrer Privilegien damals entweder wirklich erhalten, oder auch nur angesucht haben, anjetzo keine anderweite neue Tax dafür, sondern nur die gewöhnliche Ausfertigungsgebühr zu bezahlen, die saumseeligen aber, von welchen unter der vorigen Regierung das Ansuchen um die diesfällige Bestätigung gar nicht geschehen ist, ein drittel mehr über den... Taxbetrag zu erlegen verbunden sein sollen...*“). Oproti předchozím nařízením měly být žádosti měst a vsí předkládány již nikoli prostřednictvím dvorských agentů, ale přímo přes krajské úřady; ti, kteří již požádali o potvrzení privilegií za Leopolda II. a jejich žádost nebyla vyřízena, měli podat nyní novou supliku. Guberniu bylo dále nařízeno zaslat do Vídně všechny podklady z doby leopoldinské a bylo připomenuto, že konfirmační řízení se nadále netýkají cechů.

V prvních letech vlády Františka II. byly ve dvorské kanceláři pravidelně zpracovávány výkazy o stavu celé akce, např. cirkulář dvorské kanceláře z 19. ledna 1793 uvádí všechny kladně vyřízené žádosti do konce října 1792 (mj. kláštery Osek, Strahov, Vyšší Brod), u některých měst byly podrobně vypsány důvody neudělení konfirmace.³⁵ Další přehledy pocházejí z let 1793 a 1795, týkají se však výhradně privilegií městských.³⁶

Závěrečná fáze celé konfirmační akce proběhla za vlády Ferdinanda I. Dekretem z 16. ledna 1836 bylo oznámeno, že na základě císařova rozhodnutí z 9. ledna není nutné již privilegia při nástupu nového panovníka ke konfirmaci předkládat. Privilegia, která byla vydána nebo potvrzena za Františka II., je možné pokládat za platná. V budoucnu však může dojít k jejich revizi, pokud

by jimi byla porušena práva jiné osoby nebo instituce („*daß dermalen keine neue Bestätigung dieser Privilegien notwendig sei, und daß bis auf weitere Weisung alle jene Privilegien fortdauern haben, welche von Weiland Seiner Majestät Kaiser Franz I...verliehen oder bestätigt werden sind*“).³⁷

Dekret byl publikován guberniálním cirkulářem 13. února 1836. Vydání tohoto dekretu předcházela řada jednání mezi spojenou dvorskou kanceláří, dvorskou komorou a dvorským taxačním úřadem, jejichž výsledkem bylo přednesení dvorské kanceláře panovníkovi ze dne 4. září 1835. Přednesení reflektovalo nové pojetí privilegií, která jsou nyní udělována zejména v oblasti průmyslové výroby. Zde se jedná o privilegia dočasná, která nepotřebují potvrzení.³⁸ Potvrzování privilegií bylo podle dvorské kanceláře v minulosti důležitým zdrojem státních příjmů. V souvislosti se zavedením Všeobecného občanského zákoníku roku 1811, přerozdělení kompetencí úřadů, osvobození cechů od povinnosti žádat o konfirmaci artikulů však jsou nyní tyto příjmy zanedbatelné. Kancelář naopak upozornila na značné pracovní zatížení úředníků při konfirmačních řízeních a možnost obnovení dávno zaniklých nároků, které by mohlo činit značné komplikace. Dle právních měřítek není výslovně řečeno, že privilegia platí pouze za vlády jednoho panovníka, a proto kancelář v závěru přednesení nedoporučuje na podávání žádostí o konfirmace privilegií trvat.³⁹

Přednesení tak upozornilo na většinu nedostatků, se kterými jsme se setkali i při práci s konfirmačními listinami pro české kláštery – nedůslednost revizí, nevyrovnanost tax, spory o privilegia mezi kláštery a jejich poddanskými městy, zdlouhavost a neefektivnost celého řízení.

Vladimír Vašků uvádí, že myšlenka na zrušení celé akce se objevila již v návrzích českého a štyrského gubernia v roce 1792; tuto skutečnost se nám bohužel na základě guberniálních písemností nepodařilo potvrdit.⁴⁰ Definitivní tečku za rozsáhlou konfirmační akcí tak učinil až nástup Ferdinanda I.

Průběh konfirmačního řízení v 18. století

K vydáním konfirmačních listin docházelo v minulosti nejčastěji na žádost příjemce, který se snažil o zajištění nebo rozšíření svých práv a upevnění, ať již prestižní nebo reálné, vlastní moci. Setkáváme se ovšem rovněž s vydáváním konfirmačních listin z vlastní vůle vydavatele, který se potvrzením privilegií odměnil příjemci za poskytnuté služby nebo se snažil o získání opory pro vlastní politiku.⁴¹ Často se ovšem setkáváme i s konfirmačním řízením jako určitým trestem buď za neoprávněné držení určitých privilegií nebo přímo odboj proti panovníkovi. Podstatou řízení je pak revize privilegií a jejich omezení.⁴²

V našem případě dochází ke konfirmačnímu řízení rovněž z vůle vydavatele. Nejedná se ale o trest, i když již v patentu Leopolda I. se hovoří o „*usurpatores privilegiorum*“. Počátky této akce v rakouských zemích za Leopolda I. a konec konců i její rozšíření pro ostatní země monarchie za Josefa I. nejsou ještě zcela objasněny. Vedle odstranění neoprávněného držení jsou však bezprostřední příčinou konfirmačního řízení v 18. století důvody fiskální (příjem státu z konfirmačních tax) a přizpůsobení privilegií novému právnímu řádu, který se začal formovat právě právními kodifikacemi 18. století. Tuto okolnost však není možné přeceňovat; z průběhu i výsledků samotné akce vidíme, že se určitě nejednalo o akci příliš promyšlenou. V případě klášterů dochází k potvrzení jejich privilegií několik let, popř. měsíců před jejich zrušením, samotné revizní řízení je vedeno ve většině případů značně formálně, řada problémů byla řešena ad hoc za pochodu. O značné neefektivitě akce svědčí i její závěr, kdy samy státní úřady upozornily na její nulový přínos.

Přestože, jak jsme se výše zmínili, se v případě konfirmačního řízení 18. století jednalo o řízení z vůle vydavatele, která byla stanovena příslušnými normami, musela být formálně podána suplika příjemce. O malém zájmu o potvrzení privilegií českých klášterů svědčí i malá odezva při první fázi celé akce za Josefa I., kdy nebylo podávání žádostí povinné (z českých klášterů požádaly o konfirmaci jen Břevnov a chebské klarisky, zda pro ně mělo potvrzení reálný význam, ponecháváme zatím otevřené). Rovněž za Karla VI. reagovala většina žadatelů až na jeho reskript z roku 1731, kterým bylo pod pohrůžkou zrušení privilegií podávání konfirmačních suplík nařízeno. Přesto i tentokrát některé kláštery opomněly supliku podat (např. Kladruby, Osek, Staré Brno, Zábřehovice, Nová Říše). Většina klášterů absolvovala za Karla VI. řízení v letech 1732–1735, v době tereziánské po vydání příslušného reskriptu v letech 1746–1748, za Josefa II. po vydání dekretu v roce 1781 byla většina žádostí vyřízena do roku 1785, některé až koncem 80. let (Osek, sv. Tomáš). Řízení bylo zahájeno i u většiny zrušených klášterů, u některých bylo úspěšně dokončeno (Zbraslav, Třeboň). Supliky podané v době krátké vlády Leopolda II. byly pak vyřízeny až za jeho nástupce Františka II. (např. Strahov, Teplá, Osek, Vyšší Brod). Podivné je, že některé, i významné kláštery (např. Sázava, Emauzy), v průběhu celé akce o konfirmaci vůbec nepožádaly.

Konfirmační řízení bylo zahájeno formální suplikou. Suplika byla většinou kaligraficky vypravená, v uzavřené formě byla adresována přímo panovníkovi – s adresou psanou na dorzální straně posledního listu suppliky rovnoběžně s textem. Adresa se skládala ze tří částí – jméno adresáta s předepsaným titulem (např. „*An Ihro Römischen Kaiser, auch in Germanien, Hispanien, Hungarn und Böheim Königlichem Katholischen Majestät, unsern allergnädigsten Kaiser, König und Herrn*“), podstata žádosti (např. – „*allerunterthänigste Überreichung*

*unsers Klosters Privilegien, mit allergehorsamster Bitte um allergnädigste de-
renselben Konfir- und Renovirung“*), jméno žadatele („...von uns Klosters Ab-
bate, Priore cum Capitulo“). Suplika nebyla nikdy datována, a proto ji můžeme
datovat jen podle prezentata, kterým byla opatřena v české dvorské kanceláři;
bylo umístěno vpravo nahoře nad adresou.

Po obsahové stránce byla suplika většinou nekonkrétní obecnou žádostí se-
stavenou v určitých formulích. Začínala předepsaným oslovením panovníka
(„*Allerdurchleuchtigster, großmächtigster und unüberwündlichster Römischer
Kaiser, auch in Germanien, Hispanien, Hungarn und Böhheim König“*), násle-
dovalo odvolání na příslušnou normu, na základě které dochází k podání kon-
firmační supliky (většinou opis nebo parafráze příslušné části reskriptu nebo
dekretu). Poté byla krátce charakterizována privilegia, předkládaná ke konfir-
maci, jejichž ověřené opisy byly k suplice přiloženy („*in copiis vidimatis“*“, „*in
vidimus“*“, „*in authentisierten Abschriften“*“ atd.). Tato privilegia byla v textu
supliky zpravidla reflektována jen stručně, často pouze uvedením dat vydání
a jmen vydavatelů, někdy stručným regestem. V textu supliky byly uvedeny
odkazy na jejich opisy. Petiční formule, která následovala, byla formulována
velmi devótně (např. „...*nomine des ganzen Convents allerunterthänigst–aller-
gehorsambstes Bitten, Sie geruhen in allermildigster Beherzigung der von
Abbtin und dem ganzen Kloster so willig als schuldigst gegen Ihre allergnädigste
Landes Fürsten und Könige jedezeit bezeugten treue und gehorsamst, diese
obangezogene Privilegia allergnädigst zu confirmiren und zu verneu-
ern“*). V závěru supliky pak klášter panovníka ujišťoval o své bezmezné odda-
nosti („...*als wohin wir uns und unser Kloster in allertiefesten Devotion unter-
werfen, im Gebet zu Gott dem allermächtigen um Euer Majestät im ermehrende
Wohlfahrt, alles Glück und himmlischen Segen unaufhörend zu verharren ver-
langende“*). Supliku pak podepsali opat, popř. probošt kláštera, převor a někdy
také podpřevor jménem celého konventu. Počet podpisů byl závazný (např.
vyšebrodskému klášteru byla suplika v roce 1791 vrácena jen proto, že nebyla
řádně podepsána). S konkrétnějším obsahem suplik se setkáváme jen zřídka,
často při sporných případech, které přesahují rámec konfirmačního řízení, které
bylo pro řešení sporu využito či zneužito. Tak již v suplice tepelského kláštera
byl reflektován jeho spor s poddanskými městečky Teplá, Úterý a Mnichov,
rajhradský klášter usiloval o vynětí z podřízenosti Břevnovu, želivský klášter
se zase snažil osamostatnit od kláštera strahovského. Snaha o příznivé stanove-
ní konfirmační taxy vedla zase některé kláštery již v suplice k vyličení svých
zásluh nebo nepříznivé ekonomické situace (např. Sedlec). U klášterů s patro-
nátním právem vrchnosti musela požádat o konfirmaci klášterních privilegií
v souladu s panovnickým nařízením nejprve právě vrchnost (např. Schwarzen-

bergové u borovanského nebo třeboňského kláštera; jejich vyjádření bylo vyžádáno i v případě Vyššího Brodu).

Ke klášterním suplikám byly přiloženy ověřené opisy privilegií, která byla ke confirmaci předkládána. Tyto opisy byly rovněž vyvedeny kaligraficky, některý klášter předkládal opis každého privilegia zvlášť (většinou označený pořadovým číslem nebo písmenem), jiné kláštery předkládaly opisy všech privilegií dohromady ve formě sešitu. Při dalších fázích řízení byl vždy předkládán opis confirmace z předchozího období. Pravost každého privilegia musela být zvlášť ověřena veřejným notářem, příslušná ověřovací formule s přitíštěnou pečeti byla vždy psána v jazyce originálu, tj. u latinsky psaných listin latinsky, u česky psaných listin česky a u německy psaných listin německy. Pokud byly opisy privilegií předkládány ve formě sešitu, mohly být ověřeny najednou pouze v případě, že byly psány v jednom jazyce. Pokud klášter předkládal různorodá privilegia (a k tomu docházelo ve většině případů), muselo být k jejich intabulaci, která následovala po udělení confirmace, vyžádáno zvláštní povolení dvorské kanceláře. Při ověřování privilegií českých klášterů byli zvláště oblíbeni notáři Jan Petr Kodýdek z Českých Budějovic, Johann Kaspar Artzt z Prahy a syndik pražské univerzity Václav Maxmilián Lochovský. Předepsaná notářská formule pak zněla: „*In fidei publicam infrascriptus auctoritate apostolica et imperatoria clementissime resignatus notarius publicus iuratus testatum facio, quod praesentia desumpta confirmatoria...cum suis mihi exhibitis in membrana scriptis, vetustis et indubitatis copiis authenticis sedulo consulendum, atque illis de verbo ad verbum consona et conformia esse reperierim. In quorum plenam asservationem manu propria haec ipsa desumpta corroboraui. Dabam...*“). Na přiložené opisy privilegií bylo odkazováno rovněž v textu supliky („*sub allegatu*“, „*in der Beilage*“, „*sub signo solis*“ apod.).

Zajímavá je otázka, která privilegia ze svých archivů jednotlivé kláštery ke confirmaci předkládaly. Panovnická nařízení prikazovala předkládat privilegia, která klášter obdržel od panovníkových předchůdců a dosud nepozbyla platnosti. Ke confirmaci měly být tedy předloženy pouze panovnické listiny, jejich výběr byl však ponechán na subjektivním posouzení jejich relevantnosti u každého kláštera. Počet předkládaných privilegií se pohyboval v Čechách mezi jedním až dvěma (např. Chotěšov, Plasy, Kladruby) a patnácti (sv. Jiří); průměr byl však kolem 4–6 listin, tj. asi 1–5% klášterního archivu. Známe však, zejména na Moravě, případy, kdy bylo ke confirmacím předkládáno mnohem více privilegií (Velehrad – 34 listin, Staré Brno – 25 listin, Zábřovice – 27 listin, Předklášteří u Tišnova – 25 listin). Z uvedených rozdílů vyplývá i odlišné pojetí celé akce v jednotlivých kláštřích. Kritéria pro předkládání privilegií měl každý z klášterů vlastní, a i v rámci jednoho řádu v tomto smyslu pravděpodobně žádná komunikace neexistovala (s výjimkou otázky confirmační taxy).

Některé kláštery přistoupily k celé akci čistě pragmaticky a ke confirmaci předložily výhradně aktuální (hlavně majetková) privilegia, na jejichž potvrzení jim v současné době záleželo (např. Plasy), nebo poslední (pokud možno hromadnou bezinsertní) confirmační listinu (např. Vyšší Brod). Naopak, jiné kláštery pojaly celou akci jako možnost zvýšení své prestiže a zdůraznění vlastního postavení (např. Třeboň, Sedlec, sv. Jiří). Ke confirmaci tak byly předkládány listiny, jejichž obsahem byly již dávno neplatné výsady, imunity a pravomoci, zrušené většinou již vydáním Obnoveného zřízení zemského. Již Vladimír Vašků upozornil, že při confirmačních řízeních nebylo bráno v úvahu dochování listiny, a tak byla často předkládána i falza (např. sv. Jiří). Někdy požádaly kláštery také o potvrzení nepanovnických listin, zejména papežských (např. Břevnov, Borovany), na které se vztahovalo tzv. *placetum regium* a z confirmačního řízení měly být vyřazeny.⁴³ Někdy se kláštery pokusily do confirmační listiny prosadit rovněž písemnosti jiné diplomatické povahy než listinné – tak například borovanští augustiniáni předložili dva misivy Ferdinanda II. z roku 1631, týkající se obnovení kláštera, vyšebrodský klášter intimát dolnorakouské komory z roku 1683, týkající se dovozu soli, zbraslavští cisterciáci zase požadovali potvrdit právo vybírání mýta pouze na základě předložené tabulky o touto cestou získaných příjmech. Až komicky působí snaha strahovských premonstrátů o potvrzení výtahu z řádových statut.

Žádný z žadatelů nemohl podat svou suppliku přímo, ale prostřednictvím tzv. dvorských agentů, státních úředníků, jejichž úkolem byla zejména evidence a kontrola těchto žádostí.⁴⁴ Dvorští agenti zajišťovali podání supplik v dvorské kanceláři, urgovali jejich vyřízení a informovali žadatele o aktuálním stavu řízení. Některé kláštery pověřovaly dvorského agenta rovněž zaplacením confirmační taxy. Při těchto jednáních se objevil často prostor pro korupci, za určitý úplatek byli agenti ochotni využít svých kontaktů v dvorské kanceláři, aby dosáhli snížení často poněkud nadsazené taxy (např. dvorští agenti App a Urbain v případě oseckého kláštera nebo agent Haymerle v případě kláštera tepelského). Ve většině případů jméno dvorského agenta však vůbec neznáme, protože v samotných písemnostech většinou není zmíněno. Že mohlo být pro dvorské agenty confirmační řízení vítaným zdrojem příjmů, dokazuje kuriózní případ z roku 1791. Jeden z dvorských agentů – Maßburg – se tehdy pokusil o získání výhradního práva zastupovat všechny žadatele o confirmaci privilegií. Tento požadavek, který se nejprve objevil v cirkuláři, vydaném krajským úřadem v Čáslavi, vyvolal odpor a nelibost ostatních dvorských agentů, kteří protestovali ve stížnosti panovníkovi z 18. února 1791, ve které na celou záležitost upozornili („...*der Hofagent von Maßburg den Städten und Märkten zu Besorgung der Privilegienconfirmationen vorzüglichst anempfohlen worden sein...*“) a žádali její prošetření a zrovnoprávnění všech agentů. Dle mínění ostatních

dvorských agentů způsobila Maßburgova „iniciativa“ značné prodlení při konfirmačním řízení a zejména poškodila jejich finanční zájmy i dobré jméno jejich úřadu („...in gegenwärtigem Falle aber periculum in mora ist, weil die betreffende corpora bis zur definitiven allerhöchsten Schlußnehmung bereits sich an den Hofagenten von Maßburg propter has praeces armatas gewendet haben würden, wodurch die Hofagenten an ihrem Verdienst bereits verkürzt sein würden,...welche derlei Anempfehlungen veranlaßet hat, als eine parteiische und dem Credit des Agenten Gremii nachteilige Handlung verhoben würde“). Stížnost byla postoupena k vyřízení guberniu, které svými nařízeními z 26. února, 28. března a 26. září 1791 vetovalo údajné Maßburgovo přednostní právo a formálně všechny agenty zrovnoprávnilo.⁴⁵ Tato záležitost však poukázala na malou efektivitu sboru dvorských agentů; za Františka II. byly již suppliky podávány prostřednictvím krajských úřadů.

Po obdržení suppliky s přílohami a jejím oprezentování ji dvorská kancelář⁴⁶ postoupila k vyjádření nejvyššímu úřadu zemské správy, tj. v době karolínské a tereziánské českému místodržitelství a v době josefínské, leopoldinské a františkovské českému zemskému guberniu. V letech 1749–1763, kdy existovala reprezentace a komora, neproběhlo žádné z klášterních konfirmačních řízení.

Originál klášterní suppliky s přílohami byl do Prahy postoupen panovnickým reskriptem (za Marie Terezie v některých případech vydával reskripty její manžel František Lotrinský jako spoluvládcé), kterým bylo příslušnému zemskému úřadu přikázáno vyhotovit obvyklé dobrozdání („*Eueren gutachtlichen Bericht*“). Podoba panovnických reskriptů byla jednotná – reskript byl zahájen malou intitulací panovníka, která byla oddělena od ostatního textu (např. „*Maria Theresia von Gottes Gnaden Römische Kaiserin, in Germanien, zu Hungarn und Böhheim Königin*“), po oslovení zemských úředníků („*Hoch- und wohlgeborene, würdiger-wohlgeborene und gestrenge, liebe getreue*“) a stručné naraci o předložení klášterní suppliky následovalo dispoziitivní jádro reskriptu s příkazem vyhotovit příslušné dobrozdání. Reskript byl ukončen klausulí, že je jím vyjádřena panovníkova vůle („*Hieran beschiehet unser gnädigster Willen und Meinung*“), a datací (průběžné datování + léta panování v Říši, Uhrách a Čechách). Kromě panovníka, jehož podpis byl umístěn vlevo pod poslední řádkou textu, podepisovali reskript kancléř (nad mandační poznámku), místokancléř (pod mandační poznámku „*Ad mandatum Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Proprium*“) a sekretář (zcela dolů). Po formální stránce měl reskript většinou podobu dvojlistu (při delším textu několik dvojlistů do sebe vložených a sešitých). Záhloví i paty všech stránek byly opatřeny zámezkami v podobě lineárních ornamentů. Na dorzální straně posledního listu reskriptu byla umístěna adresa (vždy kolmo na text reskriptu). V adrese se opakovalo oslovení místodržitelů („*Denen hoch- und wohlgeborenen...getreuen, unseren respecti-*

ve wirklich und geheim— auch anderen Räten, Cammerern, verordneten königlichen Statthaltern und Obristen Landes Officireren in unserem Erbkönigreich Böhheim“). Poté, co reskript došel do místodržitelství kanceláře, byl oprezentován (vlevo pod adresu).⁴⁷

V době josefínské byly reskripty nahrazeny jednoduššími dvorskými dekrety.⁴⁸ Dvorský dekret byl koncipován v objektivní formě („*Von der Römisch Kaiserlichen in Germanien, zu Hungarn und Böhheim Königlichen Majestät, unseren gnädigen Herrn wegen dem...hiemit in Gnaden anzufügen“*), panovníkův podpis nebyl na dekretu uveden a adresa byla psána rovněž na dorzální straně posledního listu, na rozdíl od reskriptu ovšem rovnoběžně s textem.

Lhůty vyřízení konfirmačních žádostí byly často velmi dlouhé, zpravidla několik let. Tyto lhůty prodlužovala zejména komunikace mezi Prahou a Vídní. Od vydání reskriptu nebo dekretu k jeho oprezentování na místodržitelství, resp. guberniu, uběhlo v některých případech i několik měsíců. Od doby josefínské musela být před každým dalším krokem konfirmačního řízení uhrazována dílčí taxa (zpravidla 1 zlatý, 30 krejcarů) a poštovné (placeno jen při korespondenci mezi Prahou a Vídní, v rámci zemských úřadů byla korespondence většinou doručována k tomu určenými posly), což celé řízení rovněž zdržovalo.

Po přidělení konfirmační žádosti k dobrozdání do Prahy si zemské úřady vyžádaly předběžně posudky subdelegovaných nebo jiných úřadů. V době karolínské a tereziánské si místodržitelství pravidelně vyžadovalo nález úřadu desek zemských, v době josefínské, leopoldínské a františkovské se staly podklady pro závěrečnou guberniální relaci posudky komorního prokurátora, pražského arcibiskupa nebo diecézního biskupa (zde litoměřického v případě oseckého kláštera a hradeckého v případě kláštera sedleckého) a konsesu nejvyšších úředníků. V některých případech bylo vyžádáno i dobrozdání jiných úřadů (např. úřadu nejvyššího mincmistra u kláštera sedleckého, krajských úřadů, apelačního soudu nebo různých guberniálních komisí). Pokud bylo konfirmační řízení v době Karla VI. zdárně ukončeno, odpadala v tereziánské době fáze posuzování žádosti na zemské úrovni, ale suplika byla přímo vyřízena v české dvorské kanceláři.

Po oprezentování příslušného reskriptu na místodržitelství a jeho zápisu do exhibitního protokolu byl spis přidělen k vyřízení příslušné expedici místodržitelství. Od roku 1714 existovaly 4 expedice: česká, německá, vojenská a expedice in diaetalibus et publicis. Konfirmační záležitosti vyřizovala většinou expedice česká, v některých případech také expedice německá. Sekretář expedice přinášel jednotlivé spisy na zasedání rady, kde o nich také referoval. Podle rozhodnutí rady místodržitelů pak byl spis opatřen příslušnou instrukcí a přidělen koncipistovi k vyhotovení konceptu vyřízení. Po schválení konceptu vyhotovil

ingrosista čistopis, který byl místodržiteli podepsán, expeditor zajistil jeho zápis do expedičního protokolu a po případném uhrazení taxy byl spis odeslán. Koncepty a původní podání opatřil registrátor stručným registrem a uložil je do registratury. Koncepty a žádosti byly ukládány zvlášť podle expedic a typů písemností do tzv. měsíčních fasciкул. Při vypracovávání dobrozdání pro císaře měli místodržitelé podle instrukce z roku 1715 formulovat své relace s uvedením všech důvodů pro i proti kladnému vyřízení žádosti. Na koncept relace byla dopsána jména místodržitelů, kteří spis podepsali. Dále tyto koncepty obsahují podpis koncipisty, expediční poznámku a podpis příslušného místodržitele, který koncept revidoval. Po vyřízení žádosti měly být společně s relací odeslány do Vídně originály supliky s přílohami a originály všech dílčích vyžádaných podkladů.⁴⁹

Jak již bylo výše zmíněno, vyžádalo si místodržitelství v konfirmačních záležitostech jako podklad pro vypracování konečné relace nálezu úřadu desk zemských. Místodržitelství většinou postoupilo tomuto úřadu originál klášterní supliky s přílohami společně s opisem panovnického reskriptu a vlastním nařízením vyhotovit příslušný nálezu. Úkolem úřadu desk zemských bylo srovnat předložená privilegia s deskami zemskými, posoudit jejich oprávněnost nebo neoprávněnost v souladu se stávajícím právním řádem a v tomto smyslu doporučit či nedoporučit jejich konfirmaci. Úřad však ve svých nálezech vznesl námítky jen zřídkakdy, a to jen námítky formálního rázu (omezená možnost intabulace privilegií v různých jazycích, neúplnost předkládaných privilegií – např. u osekého nebo zbraslavského kláštera). Po krátkém úvodním shrnutí, které bylo vlastně parafrází místodržitelského nařízení, následovalo většinou kladné stanovisko („...als haben wir keinen Anstand, daß allerhöchsten Orts derenselben allermüldeste Confirmation allerunterthänigst eingeraten werden könnten“). Důležitou a často jedinou podmínkou úřadu k udělení konfirmace bylo uvedení omezovací klausule v dispozici konfirmační listiny. Tato omezovací klausule měla zabránit nebezpečí, které by mohlo způsobit potvrzení privilegií, která neodpovídají současnému zemskému zřízení, jiným platným normám nebo poškozují práva jiné osoby. Úřad desk zemských trváním na omezovací klausuli chránil i sám sebe, protože se mu v některých případech z různých důvodů nepodařilo předkládaná privilegia v deskách zemských nalézt. Tato klausule, která se stala nedílnou součástí všech konfirmačních listin od Karla VI. až po Františka II., zněla: „...jedoch salvo iure regio et cuiuscunque tercii und quatenus das Stift und Kloster zu... in denen usu et possessione ist, auch solche der jetzigen und künftigen Landesverfassung nicht entgegen stehen...“ Při konfirmacích privilegií klášterů s patronátním právem vrchnosti byla klausule rozšířena o pasáž „salvo iure dominicali“, naopak pravidelný požadavek pražského arcibiskupa na doplnění pasáže „salvo iure ordinarii“ nebyl akceptován.⁵⁰

Po obdržení nálezu úřadu desek zemských, který zároveň vrátil originál supliky a jejích příloh, byla sepsána na místodržitelství jeho konečná relace panovníkovi. Po formální i obsahové stránce šlo opět o písemnost jednotné podoby. Relace byla psána obdobně jako reskript na do sebe vložených dvojlistech, na její první straně byla umístěna adresa, pod kterou byly v české dvorské kanceláři psány kancelářské poznámky – expediční, manipulační a taxační. Naopak prezentatum bylo psáno až na první stranu vlastního textu pod oslovení. Všechny strany relace byly také opatřeny ornamentálními zámezkami. Po přeepsaném oslovení panovníka stejném jako v suplikách následovalo stručné shrnutí dosavadního průběhu řízení a parafráze (nebo doslovný opis) nálezu úřadu desek zemských, jehož originál byl k relaci přiložen (většinou „*sub signo solis*“). Místodržitelství se vždy ztotožnilo s názorem úřadu desek zemských, vlastní námitky nebo poznámky neuvádělo. Proto po parafrázi většinou kladného stanoviska ÚDZ následovala věta: „*Gleich wie nun unseres allergehorsamsten Orts wir eben nichts in contrarium einzuwenden finden.*“ Relace byla popisována vždy pěti místodržiteli.

V české dvorské kanceláři následovala druhá fáze revizního řízení. Po prezentování a zápisu do exhibitního protokolu byl spis přidělen k posouzení jednomu z referentů. Ten vypracoval podrobný posudek. Tyto posudky, bohužel vždy anonymní, byly psány formou konceptu, tj. ve sloupci po pravé straně stránky, její levá polovina byla určena pro opravy a poznámky z jednání příslušného senátu kanceláře. V některých případech byly tyto posudky značně rozsáhlé, např. v případě konfirmačního řízení pražských lékárníků z roku 1748 více než 80 stran. Při konfirmačním řízení českých klášterů se však setkáváme s posudky mnohem kratšími, zpravidla kolem pěti stran, nejdelší je šestnáctistránkový posudek tepelského kláštera, reflektující ovšem hlavně jeho spor s poddanskými městečky. Každý posudek se skládal ze dvou částí, v první části referent shrnul dosavadní průběh řízení a názory všech institucí, které se k záležitosti vyjadřovaly, dále také charakterizoval jednotlivá privilegia a posoudil jejich relevantnost. Ve druhé části (tzv. votum) pak podal vlastní návrh s krátkým odůvodněním. I tyto posudky však byly v případě konfirmačního řízení českých klášterů většinou ryze formální a automaticky přejímaly názor místodržitelství. Jen zřídka zaujal referent jiné stanovisko (např. v případě vyšebrodského kláštera, kde byl z konfirmace vyřazen až na základě rozboru v české dvorské kanceláři intimát dolnorakouské komory z roku 1683). Posudky byly určeny jako podklad pro jednání senátu české dvorské kanceláře, a proto byly často opatřeny různými poznámkami k jednání a odkazy na předchozí písemnosti, které mohly být v případě potřeby přečteny (např. u tepelského kláštera bylo odkazováno na různé písemnosti týkající se jeho sporu s poddanskými městečky).⁵¹

Po kladném vyřízení klášterní suppliky byl spis postoupen taxačnímu úřadu ke stanovení konfirmační taxy. Stanovování tax byla záležitost poněkud neprůhledná a není zcela jasné, podle jakých kritérií se postupovalo. Podle instrukce pro českou dvorskou kancelář z 26. května 1720 a jejího taxačního řádu byl poplatek za konfirmace klášterních privilegií stanoven na 400–600 zlatých, zatímco města měla za potvrzení privilegií zaplatit 100–500 zlatých.⁵² Ve skutečnosti byly však taxy vyměřovány i několikanásobně vyšší. Některé kláštery platily sumy poměrně nízké (např. za Karla VI. – Sedlec 150 zl., Borovany 200 zl., Zbraslav 500 zl.), u jiných byla stanovena taxa až desetinásobná (Osek 2000 zl., Teplá 1500 zl.). Taxy byly někdy určovány podle výše z předcházejícího období (např. u borovanského kláštera – 200 zlatých v době tereziánské stejně jako za Karla VI.), jindy došlo k jejich snížení na základě suppliky (Sedlec, pražští františkáni nebo hyberni) nebo dlouhého zákulisního jednání s příslušnými úředníky (Osek). Zvýšená taxa byla naopak placena jako penále za pozdní podání suppliky. Za Josefa II. a později byla vedle taxy dvorské placena i taxa guberniální ve výši 1/10 dvorské taxy. Dále musel klášter uhradit další poplatky, které souvisely s vyhotovením konfirmační listiny (pergamen, sametové pouzdro, opis, zpečetění apod.). U některých klášterů výši taxy vůbec neznáme.

Konfirmační taxa byla většinou uhrazena okamžitě po schválení konfirmace v senátu kanceláře buď dvorským agentem nebo jiným zástupcem kláštera, taxační úřad v tomto případě učinil na originál místodržitelské relace jen poznámku „*Die Tax ist richtig*“. V případě, že musel být klášter k zaplacení taxy nejprve vyzván přes místodržitelství a krajský úřad, byla na relaci učiněna poznámka „*Soluta taxa et fiat confirmatio cum clausulis solitis*“. Po zaplacení taxy došlo k vyhotovení listiny podle obvyklého formuláře. Podoba těchto listin je velmi reprezentativní, jedná se o pergamenové sešity v sametových deskách s pečeti na hedvábných nitích v dřevěném či kovovém pouzdře. Po expedici listiny byl spis opatřen registrem a uložen v registratuře (spis býval priorován vždy k číslu posledního exhibitu, tj. většinou místodržitelské relace).

Stejného dne jako konfirmační listina byl vydán rovněž intimační reskript (tento termín zavedl Vladimír Vašků), kterým bylo místodržitelství informováno o udělení konfirmace („...*allernädigst confirmiret und bestätiget, alles mehrern Inhalts des darüber durch unsere königliche Böhemische Hofkanzlei eben unterm heutigen Dato ausgefertigten Diplomatis*...“). Dále mu bylo nařízeno zajistit intabulaci konfirmační listiny a respektovat a chránit nabytá práva kláštera („...*darüber allernädigst erfolgten Confirmation gebührend schützen und handhaben, auch sie darwider in keinerlei Weis noch Weg beirren oder beschwären lassen sollet*...“). Tím bylo celé řízení skončeno. Pokud nebyla suplika úspěšně vyřízena za vlády jednoho panovníka, bylo většinou nutné za vlády jeho nástupce podat novou suppliku. Řízení bylo ovšem zkráceno (týká se

především konfirmací Leopolda II., které byly ukončeny až za vlády Františka II.; několik konfirmačních řízení z doby karolínské bylo ukončeno až za Marie Terezie, která po svém nástupu nařídila místodržitelství urychleně zaslat všechny nevyřízené konfirmační žádosti do Vídně).⁵³

V době josefínské, leopoldinské a za Františka II. probíhala první fáze revizního řízení na českém zemském guberniu. Od 22. února 1781 pracovalo gubernium podle nové zjednodušené manipulační instrukce. Po oprezentování byly spisy exhibitním protokolistou přiděleny příslušnému referentovi. Ten připojil na spis příslušnou manipulační instrukci a po jejím splnění (např. připojením prior, vyžádání různých posudků apod.) byl v sezení příslušného guberniálního referátu předložen návrh vyřízení. Po schválení návrhu byl podle instrukce referenta vypracován koncept a po jeho revizi a aprobaci byl vyhotoven čistopis, který byl po podepsání a zaplacení taxy expedován. Při každé fázi řízení byla placena dílčí taxa.⁵⁴

I z gubernia byly veškeré originální podklady zasílány dvorské kanceláři do Vídně, v guberniální registratuře se však zpravidla nedochovaly jejich opisy, ale většinou jen koncepty relace a nařízení a záznamy o exhibitech ve stručné formě (datum odeslání, presentatum, regest). Ve většině případů nemáme proto k dispozici ani vyjádření představitelů světské církevní správy. Pražský arcibiskup nebo jednotliví diecézní biskupové se obvykle omezili na požadavek uvedení klausule „*salvo iure ordinarii*“ do dispozice konfirmační listiny. Výjimku představuje posudek hradeckého biskupa Haje, který nedoporučil konfirmaci privilegií zrušeného sedleckého kláštera. Po doručení byly tyto posudky zaslány komornímu prokurátorovi, jehož názor byl pokládán za klíčový.

V případě konfirmací privilegií moravských klášterů tvoří jádro práce Vladimíra Vašků právě důkladné a značně kritické posudky moravské komorní prokuratury, vypracované většinou jejím přísným adjunktem Rosenzweigem.⁵⁵ Úkolem úřadu komorního prokurátora bylo hájení státních finančních zájmů a v tomto smyslu zjištění, zda by v případě konfirmace předkládaných privilegií nedošlo k potvrzení práv, která jsou v rozporu se současnou legislativou nebo těmto zájmům odporují (zejména exempce, imunity, celní a mýtní privilegia). Ačkoli byl úřad obsazen kvalitními právníky (v letech 1752–1783 Karel Arnold z Dobrosravi, v letech 1783–1800 Jan František Gamperle),⁵⁶ nedosáhl ani jeden z nich při posuzování konfirmačních žádostí důkladnosti a dokonalosti Rosenzweigovy. V případě české komorní prokuratury se setkáváme většinou s formálními, zpravidla jednostránkovými posudky, doporučujícími většinou udělení konfirmace jen pod podmínkou uvedení omezovací klausule. Jediným dokladem skutečné revize privilegií českých klášterů je zatím jen vyřazení exemptního privilegia Karla IV. z konfirmační listiny vyšebrodského kláštera.⁵⁷

Další institucí, která se vyjadřovala k žádostem o potvrzení privilegií, byl tzv. konses nejvyšších úředníků. Tento úřad prošel složitým vývojem a podobu, se kterou se setkáváme v době josefinské, získal v roce 1751 sjednocením delegovaného soudu honebního (*judicium delegatum venaticum*) a delegovaných soudů pro lichevní (*judicium delegatum in causis usurariae pravitatis*) a přeštopkové spory (*judicium delegatum in causis commissorum*). Nově zřízený konses pro královské a přeštopkové spory (*consessus delegatus in causis Summi principis et commissorum*) měl široké pole působnosti, mj. právě ochranu státních zájmů a panovnických pravomocí ve vybraných případech. Zatímco úkolem komorního prokurátora bylo posouzení předkládaných privilegií s ohledem na fiskální zájem státu, sledoval konses především ochranu práv panovníka v oblasti politické a soudní správy. Ani posudky konsesu se nevyznačovaly důkladnou revizí, obvykle mechanicky přebíraly závěry vyjádření komorního prokurátora.⁵⁸

Po kompletaci všech posudků byla sepsána závěrečná guberniální relace, která byla společně s originály podkladů zaslána dvorské kanceláři do Vídně. Bohužel, na rozdíl od konfirmačního řízení v době karolínské a tereziánské, nemůžeme v pozdějších obdobích druhou fázi revizního řízení ve dvorské kanceláři sledovat. Příslušné prameny zůstaly uloženy v dnešním Všeobecném správním archivu ve Vídni (*Allgemeines Verwaltungsarchiv*); valná část písemností direktoria in publicis et cameralibus a spojené dvorské kanceláře byla bohužel zničena při rozsáhlém požáru v roce 1927.⁵⁹

Konfirmační řízení v 18. století na příkladu privilegií českých klášterů

Kláster augustiniánů–kanovníků v Borovanech⁶⁰

První supliku borovanského kláštera předložil české dvorské kanceláři v červenci roku 1732 jeho patronátní pán kníže Adolf František Schwarzenberg. Klášter předkládal ke konfirmaci celkem 6 privilegií z let 1455–1631. Nalezneme mezi nimi rovněž *vidimus* papežské buly, který vydal v roce 1461 děkan pražské kapituly Mikuláš z Krumlova⁶¹, a také dva *misivy* císaře Ferdinanda III. („*Restitutionsbriefe*“), určené proboštu kláštera v Klosterneuburgu a hejtmanu třeboňského panství, na základě kterých byl v roce 1631 klášter obnoven. Po hladkém řízení byla konfirmační listina vydána 10. května 1735 v Laxenburgu.⁶² Tereziánská fáze konfirmačního řízení byla zahájena podáním supliky dne 4. července 1747 (za účasti Josefa Schwarzenberga). K potvrzení byla předložena předchozí konfirmační listina Karla VI., řízení bylo úspěšně ukončeno vydáním nové listiny 6. října 1747 ve Vídni.⁶³ Konfirmační listina Marie Terezie je výjimečným případem reprodukční konfirmace, se kterou jsme při práci s klášterními privilegii setkali kromě Borovan dále pouze u třeboňské-

ho kláštera. V době josefínské před svým zrušením o nové potvrzení svých privilegií již borovanský klášter nepožádal.

Klášter augustiniánů – kanovníků na Karlově⁶⁴

Karlovtí augustiniáni požádali o potvrzení svých privilegií pouze jednou – za Karla VI., kdy předložili 5 privilegií z let 1388–1522. Konfirmační listina byla vydána ve Vídni 6. dubna 1734.⁶⁵

Klášter augustiniánů–kanovníků v Třeboni⁶⁶

Při první žádosti za vlády Karla VI., podávané formálně knížetem Adamem Františkem ze Schwarzenbergu, předložili treboňští augustiniáni ke konfirmaci 14 privilegií z let 1307–1682 včetně reskriptů Ferdinanda III. a Leopolda I. z let 1631–1676, které se týkaly restituce kláštera. Na základě žádosti byla konfirmační listina vydána 1. července 1732 v Karlových Varech.⁶⁷ Při další fázi řízení za Marie Terezie požadoval již v suplice patronátní pán kníže Josef Schwarzenberg uvedení zvláštní omezovací klausule („*salvo meo patronatus et alio quocumque iure*“), která sice nebyla při úřední revizi přijata, v dispoziční formulaci reprodukční konfirmační listiny (shrnující všech 15 privilegií) vydané 6. října 1747 ve Vídni⁶⁸ však bylo alespoň upozorněno na vzájemně se vylučující pasáže některých současně potvrzovaných listin („*zwar die erstere nur in soweit als denenselben durch die instrumenta posteriora...nicht derogiret werden*“). Snaha kláštera o potvrzení privilegií pokračovala i za Josefa II., podle posudku konsesu nejvyšších úředníků z počátku roku 1782 měla být potvrzena privilegia pouze výběrem, nakonec však se komorní prokurátor přiklonil k inserování celé konfirmační listiny Marie Terezie s obvyklou omezovací klausulí.⁶⁹

Klášter augustiniánů–poustevníků u sv. Tomáše na Malé Straně⁷⁰

Augustiniáni z kláštera sv. Tomáše na Malé Straně podali svou první konfirmační supliku až za Josefa II., kdy předložili k potvrzení šest listin z let 1510–1691. V posudku této supliky podrobil komorní prokurátor předkládaná privilegia důkladné kritice. Kromě poukazu na již neplatné majetkové privilegium Ferdinanda I. vzbudil prokurátorův nesouhlas zejména notářský instrument z roku 1688, kterým byla na základě předložené listiny Leopolda I. z 2. ledna 1665 a knihy klášterních fundací vedené od roku 1603 potvrzována privilegia řádu v říši, zejména listiny Karla IV. z roku 1363 a Zikmunda Lucemburského z roku 1435. Potvrzení těchto privilegií pokládal prokurátor za rozpor se současným právním řádem. Přes jeho negativní stanovisko a návrh projednání pří-

padu ve dvorské duchovní komisi obsahovala konfirmační listina z 18. srpna 1787 inserována všechna předložená privilegia v úplnosti.⁷¹

Klášter benediktinů v Břevnově⁷²

Suplikou podanou už v době vlády Leopolda I. 15. července 1704 požádal klášter o konfirmaci osmi privilegií z let 1224–1704, mezi nimiž byla nejen v insertu zakládací listina kláštera z roku 993, ale i 2 listiny papeže Bonifáce IX. V případě břevnovského kláštera se setkáváme u českých klášterů s výjimečným případem konkrétního posuzování privilegií s uvedením jednotlivých sporných pasáží. Nevoli místodržitelství vyvolaly zejména exemptní listiny, neaktuální majetková držba, deklarovaná přímá podřízenost Římu a podřízené postavení Rajhradu, Police a Broumova vůči Břevnovu. Celkově byla privilegia charakterizována jako zastaralá, neopravená po stavovském povstání a odporující nejen zemskému zřízení, ale i závěrům vestfálského míru a současnému ekonomickému modelu státu. Přesto byla nakonec privilegia v úplnosti potvrzena, i když pouze pod speciální velmi složitou klausulí.

Další suplika byla podána za Karla VI. v roce 1736, kdy bylo předloženo čtrnáct privilegií z let 1224–1707, tentokrát již bez papežských bul. Sporné body rozsáhlého řízení za účasti úřadu desek zemských, apelačního soudu, krajského úřadu v Hradci Králové a místodržitelství byly shledány opět v úplné exempci kláštera, osvobození od všech daní, výjimečná práva opata – zejm. přednost na zemském sněmu a právo šibenice. Celkově bylo konstatováno, že zmíněná privilegia „*dem Systemati regni zuwider gehen möchten*“. Místodržitelství navrhovalo vyřadit 4 listiny (Přemysla Otakara I. z roku 1224, 2 listiny Karla IV. z roku 1351 a Václava IV. z roku 1396), zvláště byl řešen problém separace Rajhradu, případné potvrzení břevnovských privilegií by znamenalo svobodnou volbu probošta. Nakonec byla celá záležitost řešena pouze klausulí „*salvo iure regio in soweit jetzt berührtes Klosterstift in derenselben ruhig- und rechtmässigen usu et possessione ist, solche auch des Erbkönigreiches Böhheim jetzt- und künftigen Landesverfassung und deren mittler Zeit justo titulo von dem Kloster acquirirten geistlichen Gütern und Gründen, dann dem Contractui salis nicht zuwider sind...*“ v konfirmační listině z 12. prosince 1743.⁷³

Další klášterní suplika byla podána v únoru 1782, byla postoupena k vyjádření prokurátorovi a pražskému arcibiskupovi, poté bylo řízení přerušeno a již dále nepokračovalo.

Kláster benediktinů v Kladrubech⁷⁴

Za vlády Marie Terezie podal klášter dvě suppliky, v první z nich požádal o potvrzení pouhých dvou privilegií z let 1186–1476, ve druhé (která se nedochovala) o potvrzení dvanácti listin z let 1115–1719. Mezi nimi bylo i několik kupních smluv a také listina pražského arcibiskupa Ferdinanda Khuenburga z roku 1719. Konfirmační listina vydaná ve Vídni 29. prosince 1749 obsahovala v insertu všechna tato privilegia.⁷⁵ Druhá fáze řízení proběhla za Josefa II. Komorní prokurátor konstatoval ve svém nálezu přítomnost nepanovnických privilegií, vše ale vyřešila jen omezovací klausule konfirmační listiny z 24. června 1783.⁷⁶

Kláster benediktinek u sv. Jiří na Pražském hradě⁷⁷

Suplika nejstaršího kláštera na území našeho státu byla podána poprvé za Karla VI. 19. prosince 1732. Ke konfirmaci byl předložen velký soubor patnácti privilegií z let 1224–1628. Po bezproblémovém řízení byla konfirmační listina vydána 8. března 1736 ve Vídni.⁷⁸ V době tereziánské klášter novou suppliku nepodal, a tak další fáze konfirmačního řízení spadá až do doby josefínské. Nová suplika byla podána před 14. prosincem 1781. Přes kladné doporučení komorního prokurátora však už nebyla konfirmační listina vydána, protože klášter byl dvorským dekretem z 20. března 1782 zrušen.

Kláster cisterciáků v Oseku⁷⁹

Počátek konfirmačního řízení oseckého kláštera spadá až do doby tereziánské. Konfirmační suplika byla podána 27. dubna 1747, její přílohou byl stručný výťah ze čtyř privilegií (z let 1203–1477), který byl až během řízení dodatečně ověřen na úřadu desk zemských. Konfirmační listina pak byla vydána ve Vídni 24. září 1748.⁸⁰ Déle než samotné řízení pak trvalo následně vyjednávání o konfirmační taxe. Původní stanovená výše 3000 zl. (2000 zl. řádná taxa a 1000 zl. penále s odůvodněním, že klášter již 274 let nepožádal o potvrzení svých privilegií) byla díky horečné korespondenci oseckých opatů Jeronýma Besneckera a Kajetána Březiny s kancléřem Friedrichem Harrachem a místokancléřem Rudolfem Kořenským nakonec snížena na 2000 zl., ke kterým je potřeba ovšem přičíst ještě 224 zl. 29 kr. dalších poplatků za vyhotovení listiny.

Postup z doby tereziánské se do značné míry opakoval za Josefa II. Na základě klášterní suppliky, podané na konci roku 1781, byla vydána konfirmační listina ve Vídni 20. listopadu 1783, v níž byla inserována předchozí konfirmace Marie Terezie z roku 1748.⁸¹ Při složitých jednáních o taxu, která byla z původní výše 8600 zl. snížena na konečných 4000 zl., se na straně kláštera

neangažoval pouze agilní opat Mořic Elbel, ale také dvorský agent Urbain a generální prokurátor premonstrátského řádu ve Vídni Gottfried Johann Pahnhost, který poskytl Elbelovi pro následnou argumentaci důležité údaje o taxách, které zaplatily některé premonstrátské kláštery. Závěrečná fáze konfirmačního řízení oseckého kláštera proběhla za Leopolda II., resp. Františka II. Žádost o potvrzení předchozí listiny Josefa II. byla podána za počátku roku 1791. Konfirmační listina byla vydána ve Vídni 28. srpna 1793,⁸² aniž by její dispozice byla rozšířena o výhradu, že potvrzená privilegia nepoškozují práva litoměřického biskupství (požadavek litoměřického biskupa).

Klášter cisterciáků v Plasech⁸³

Jako přílohu ke své supplice o potvrzení privilegií přiložili představitelé plaského kláštera 18. března 1732 opisy dvou majetkových privilegií z let 1601–1623. Konfirmační listina Karla VI. byla vydána 13. července 1733.⁸⁴ Na rozdíl od jiných případů se do konfirmačního řízení zapojily rovněž vzhledem k charakteru privilegií místodržitelé komise (celní a komise pro opravu silnic). Konfirmační listina Karla VI. byla rovněž potvrzena za Marie Terezie.⁸⁵ Poslední fáze řízení pak proběhla za Josefa II. Nedůvěru komorního prokurátora vzbudila listina Rudolfa II. z roku 1602 týkající se práva kláštera vybírat mýto na řece Střele,⁸⁶ ve svém posudku navrhl rozšíření omezovací klausule o to, že příslušná listina neodporuje reskriptu o soukromých mýtech ze dne 3. ledna 1752. Vzhledem ke zrušení kláštera v roce 1785 nebylo ale už řízení dokončeno.

Klášter cisterciáků v Sedlci⁸⁷

Ve srovnání s ostatními kláštery v mnoha ohledech mimořádné konfirmační řízení sedleckého kláštera zahajuje supplika z 14. ledna 1732. K ní byl přiložen opis dvanácti privilegií z let 1299–1556, o jejichž konfirmaci klášter žádal. Kromě formální žádosti obsahovala supplika také zdůvodnění jejího podání. Představitelé kláštera argumentovali dávnou prestiží kláštera, kterou je potřeba obnovit, a jedním z prostředků této obnovy je právě potvrzení klášterních privilegií. Konfirmační listina Karla VI. pak byla vydána ve Vídni 17. prosince 1733.⁸⁸ Hladce proběhlo i řízení v době tereziánské ukončené vydáním konfirmace 23. března 1747 ve Vídni.⁸⁹

Problematičtější se ukázala josefínská fáze konfirmačního řízení zahájená supplikou z počátku ledna 1782. Předkládaná privilegia byla shledána komorním prokurátorem Karlem Arnoldem z Dobrosłavi za odporující současné legislativě. Prokurátor nevyznačil závadné pasáže jednotlivých listin obdobně

jako jeho moravský kolega Rosenzweig, ale přistupoval ke kritice jednotlivých privilegií celkově. Za nejproblematičtější byla označena listina moravského markraběte Karla z 5. ledna 1344,⁹⁰ kterou klášter obdržel rozsáhlou soudní imunitu. Jednalo se v této souvislosti zejména o to, že podle privilegia měl klášteru propadnout veškerý majetek odsouzenců a také příjmy z pokut, které klášter mohl vybírat. Vzhledem k tomu, že další privilegia se týkala vztahu kláštera k městu Kutná Hora, doporučil prokurátor na závěr svého posudku vyžádat si ještě dobrozdání úřadu nejvyššího mincmistra. Nezbyvá než litovat, že toto konfirmační řízení, vyznačující se přece jen kritičtějším pohledem státního aparátu než v jiných případech, nebylo dovedeno do konce před zrušením kláštera v roce 1783.

Přesto však nebylo jednání o potvrzení sedleckých privilegií ještě ukončeno. S nástupem Leopolda II. totiž požádal o novou konfirmaci již nám známý oseký opat Mořic Elbel z titulu generálního vikáře cisterciáckého řádu v českých zemích a administrátora sedleckého kláštera. Ve své žádosti z 20. ledna 1791 argumentoval kontinuitou panovnických konfirmací až do doby Josefa II., i když v následné korespondenci s guberniem musel přiznat, že klášter josefínskou konfirmaci neobdržel. K této žádosti se tentokrát kromě prokurátora vyjádřil také známý hradecký biskup Jan Leopold Hay. Ten označil žádost za formálně pochybenou, neboť se jedná o privilegia zrušeného kláštera, který už nebude obnoven, jeho majetek byl rozprodán a budovy neslouží duchovním účelům. Samotná privilegia pak obsahují dnes již neplatné výsady. Na základě tohoto dobrozdání pak byla žádost dvorským dekretem 10. června 1791 zamítnuta. Neúnavný opat se o novou konfirmaci pokusil ještě za Františka II. (tentokrát argumentoval, že minulá suplika nebyla vyřízena), opět ovšem neúspěšně.

Klášter cisterciáků ve Vyšším Brodě⁹¹

Ke klášterní suplice, kterou předložil v české dvorské kanceláři dne 13. prosince 1731 pověřený právní zástupce kláštera JUDr. Franz Tobl, byly přiloženy opisy tří privilegií z let 1348–1683. Mezi nimi byl i intimát dolnorakouské komory z roku 1683, kterým byl klášteru povolen dovoz soli. Z formálních důvodů byl tento intimát z konfirmace vyřazen (nejedná se o privilegium), po doplnění stanoviska patronátního pána Adama Františka Schwarzenberga, resp. jeho manželky Eleonory, byla konfirmační listina vydána ve Vídni 2. dubna 1734.⁹² Bez problému proběhla také konfirmace tereziánská ukončená vydáním konfirmační listiny dne 10. ledna 1747.⁹³

Přísnějšímu postupu za Josefa II. padla za obětí listina Karla IV. z 27. března 1348,⁹⁴ kterou byl klášter osvobozen od placení jakýchkoli daní. Prokurátor navrhoval pouze vypuštění dispoziční části listiny, nakonec však nebylo privi-

legium zahrnuto do konfirmační listiny vydané ve Vídni 19. ledna 1784 vůbec.⁹⁵ Další konfirmace pak byla vydána za Františka II.⁹⁶

Klášter cisterciáků na Zbraslavi⁹⁷

První žádost o potvrzení privilegií podali zbraslavští cisterciáci 26. listopadu 1731, kdy požádali o potvrzení sedmi privilegií z let 1304–1385. Konfirmační listina byla vydána 20. května 1735 v Laxenburgu.⁹⁸ Nová suplika byla předložena 2. června 1747, kdy klášter požádal o potvrzení karolinské konfirmace. Svou supliku doplnil ještě 3. července 1747, kdy požádal o potvrzení práva vybírat mýto na Berounce na základě údajného privilegia z 5. listopadu 1736. Toto privilegium však nebylo předloženo a náhradou za něj klášter doručil pouze tabulku s vybíranou výší mýtného. Do konfirmační listiny (6. října 1747 ve Vídni) nebylo toto zahrnuto.⁹⁹

Při josefínském řízení konfirmačního řízení navrhoval komorní prokurátor ve svém posudku vyžádat si dobrozdání dvorské duchovní komise (v souvislosti s vydáním patentů a cirkulářů týkajících se volného nakládání s movitým a nemovitým majetkem klášterů) a rozšířit omezovací klausuli s ohledem na panovnícká nařízení z let 1776–1777 týkající se úpravy cel a mýt. Dispozice konfirmační listiny vydané ve Vídni 29. prosince 1783 tak byla rozšířena o pasáž „*mit dem Beisatze..., daß die darin einkommende Berechtigung zu Erbschafts–Erwerbungen zum Ankauf beweglicher und unbeweglicher Güter und die Befreiung von allen Mauten und Abgaben gänzlich unwirksam und daraus hinweggelassen geachtet werden solle.*“

Klášter cisterciáků ve Zlaté Koruně¹⁰⁰

Klášter požádal o potvrzení šesti privilegií z let 1263–1742 až za Marie Terezie. Po posouzení příslušnými úřady bylo rozhodnuto, že z konfirmační listiny ze 7. září 1750¹⁰¹ byla jako neaktuální vyřazena listina Marie Terezie z roku 1742, kterou byla potvrzována majetková smlouva kláštera s Václavem Netolickým.¹⁰² V pozdější době jsme další stopu o konfirmačním řízení kláštera nenalezli.

Klášter františkánů u P. Marie Sněžné v Praze¹⁰³

V suplice z 25. října 1746 požádal františkánský klášter o konfirmaci tří privilegií z let 1627–1679, mezi nimiž byl rovněž místodržitelův dekret a panovnícký reskript o intulaci konfirmační listiny Ferdinanda II. Po krátkém řízení, na kterém se podílel v tomto případě také apelační soud, byla vydána

15. února 1748 konfirmační listina.¹⁰⁴ Na žádost kláštera byla odpuštěna konfirmační taxa 35 zl. a 30 kr. Klášter v tomto případě argumentoval svou chudobou a nutností případné poplatky vyžebrať („*die Armut hingegen dieses Klosters Convent unseres Standes und geistlichen Profession allkündig ist, da wir von Almosen leben, folglich auch jene Tax ausbettlen müßten*“). Klášterní privilegia byla pak rovněž potvrzena Josefem II.¹⁰⁵

Klášter františkánů v Chebu¹⁰⁶

Suplika kláštera z 5. prosince 1781 obsahovala žádost o potvrzení čtyř privilegií z let 1638–1687. Jednalo se zejména o panovnická ochranná privilegia (*Schutzbriefe oder protectoria*) a listiny, týkající se příslušnosti kláštera ke štrasburské řádové provincii. V rámci řízení byl v tomto případě vyžádán také posudek řezenské konsistoře, neboť část klášterního majetku se nacházela na území řezenského biskupství. Zmíněná privilegia vzbudila výhrady komorního prokurátora. Ten uvedl zejména, že podle platných norem nemají být ochranná privilegia do konfirmací zařazována a také příslušnost kláštera ke štrasburské provincii odporuje dvorskému dekretu z roku 1781 o domácích sídlech řádových provincií na území habsburské monarchie. Toto stanovisko bylo tlumočeno guberniem zpět klášteru, který byl takto informován o odmítnutí konfirmace.

Klášter hybernů v Praze¹⁰⁷

V suplice ze 17. června 1715 požádal klášter o potvrzení dvou privilegií z let 1654–1659, připojenou žádost o osvobození od taxy odůvodnil chudobou a náboženskou persekucí ve vlasti („*nos tamquam pauperes exules ac pure mendicantes religiosos, a taxis et gabellis omnibus exemptos benignissime declarare: Ac eundem pauperem conventum qui de die in diem pluribus religiosi propter nimiam in patriam nostram Hiberniam persecutionem cumulatur paternam in caesaream regiamque protectionem suscipere*“). Tato argumentace byla respektována příslušnými úřady. Konfirmační listina z 1. září 1718 obsahovala v insertu šest privilegií (o jejich potvrzení požádal klášter snad dodatečnou suplikou).¹⁰⁸ Řízení pokračovalo také v době tereziánské. Ačkoli vzbudila některá privilegia nelibost komorního prokurátora (zejm. právo vybírat almužny o adventu a ve svátky, které mělo být podle jeho názoru stanoveno zvláštním reskriptem), potvrzovala konfirmační listina ze 17. května 1746 příslušná privilegia v plném rozsahu.¹⁰⁹ Třetí fáze řízení zahájená suplikou 24. července 1782 již kvůli zrušení kláštera dokončena nebyla.

Klášter kapucínů na Hradčanech¹¹⁰

Běžné podobě řízení se vymyká žádost hradčanských kapucínů o potvrzení listiny Leopolda I. z roku 1676 (potvrzení lobbkovické nadace loretánské kaple na Hradčanech a její inkorporace kapucínskému klášteru), která byla konfirmována už za Karla VI. (24.11. 1721) a Marie Terezie (13.7. 1754)¹¹¹, za Josefa II. nebylo řízení ukončeno.

Klášter klarisek v Chebu¹¹²

Konfirmační řízení chebských klarisek zahajuje listina Josefa I., kterou je potvrzeno na žádost kláštera jedno privilegium z roku 1667.¹¹³ Bez dalších řízení byla konfirmace udělena také za Karla VI. (26. července 1712)¹¹⁴ a za Marie Terezie (9. března 1744).¹¹⁵

Klášter křižovníků s červenou hvězdou v Praze¹¹⁶

Součástí první suppliky kláštera nebyl ověřený opis privilegií, ale jen sumární výtah (*Series Privilegiorum Ordinis Crucigerorum cum rubea stella, prout in ultima Leopoldina confirmatione referuntur et citantur*). Z uvedeného je patrné, že v případě této konfirmace se jedná rovněž o potvrzení privilegií celého řádu, nejen jeho pražského konventu. Celkem bylo v první fázi předloženo 14 privilegií z let 1235–1672, které ukončovala poslední konfirmace Leopolda I. ze 14. listopadu 1672. Poté, co dodali křižovníci s omluvným dopisem ověřený opis těchto privilegií, bylo přikročeno k vydání konfirmační listiny (13. dubna 1717).¹¹⁷ Další konfirmace následovaly za Marie Terezie (6. dubna 1747),¹¹⁸ Josefa II.¹¹⁹ a Františka II.¹²⁰ Při josefínském období vzbudila pochybnosti komorního prokurátora listina Přemysla Otakara II. z 13. května 1269, kterou byl klášter osvobozen od placení mýt a dalších poplatků.¹²¹ Vzhledem k tomu, že byly tyto výsady zrušeny už v následujících konfirmacích, pokládal je prokurátor za nesprávné. Listina byla tedy z josefínských konfirmačních listin vyřazena, v listině Františka II. se ovšem opět objevila.

Klášter minoritů u sv. Jakuba v Praze¹²²

Poněkud výjimečný charakter mělo konfirmační řízení pražského minoritského kláštera. Ten požádal 14. ledna 1782 o potvrzení privilegií Ferdinanda II. a Leopolda I., kterým bylo klášteru povoleno zřízení vlastního vzdělávacího zařízení („*collegium de propaganda*“) zaměřeného na pastorální teologii a vyučování mládeže. Komorní prokurátor v posudku upozornil na specifčnost požadavku a odkázal celou záležitost na rozhodnutí císaře. Dvorským dekretem

z 8. května 1786 bylo potvrzení těchto privilegií zamítnuto, klášteřu bylo naopak přikázáno navrácení veškerých dotací, které k tomuto účelu klášteř v minulosti obdržel a nevyužil, ve prospěch náboženského fondu a generálního semináře.

Klášteř premonstrátek v Doksanech¹²³

Již v první suplice ze 14. prosince 1731 o potvrzení tří privilegií z let 1226–1670 uvedli sami představitelé klášteřa, že řada pasáží předkládaných privilegií není již v době podání platná. Přesto byla privilegia v úplnosti inserována v konfirmační listině vydané 19. února 1734 ve Vídni.¹²⁴ Bez prodlení proběhlo řízení v době tereziánské uzavřené vydáním konfirmační listiny ve Vídni 27. února 1747.¹²⁵

Klášteř premonstrátek v Chotěšově¹²⁶

Konfirmační listina Marie Terezie pro Chotěšov (v insertu 1 privilegium z roku 1529) byla vydána ve Vídni 4. května 1756¹²⁷, bohužel v ústředních fondech nejsou k tomuto řízení žádné prameny dochovány. Další suplika byla podána v roce 1781, z formálních důvodů bylo vráceno z prokuratury a kvůli zrušení klášteřa posléze zastaveno.

Klášteř premonstrátů na Strahově¹²⁸

Konfirmační řízení strahovského klášteřa patří k těm nejkomplikovanějším, ale i nejobtížněji sledovatelným na základě mezerovité pramenné základny, jejíž podstatná část je pravděpodobně uložena ve vídeňských archivech.

Strahovští premonstráti požádali ve své první suplice prezentované 3. ledna 1732 o potvrzení tří privilegií z let 1622–1643. Mezi těmito listinami byla i ta, kterou Ferdinand III. v roce 1643 potvrdil výnos provinciální kapituly premonstrátského řádu, podle kterého náležel strahovskému opatovi titul generálního vizitátora premonstrátského řádu v Čechách a strahovskému klášteřu byl podřízen klášteř želivský a jeho majetek (zejm. tzv. jihlavské fary) byl do něj inkorporován. Kromě tří listin předložil klášteř ke konfirmaci rovněž výťah z řádových statut (díl 4, hlava 11, odst. 4 a 5 týkající se vztahu mateřských a filiálních klášteřů a pravomocí opatů a hlava 12, odst. 19 o volbě opatů). Sporným bodem v dalším řízení obdobným jako u břevnovských benediktinů byl vzájemný vztah strahovského a želivského klášteřa (spor o přednost opatů, majetkové spory, titulatura). Ze zachovaných písemností známe několik zmínek také o konfirmačních suplikách želivského klášteřa, tyto písemnosti nám však zatím

zůstávají utajeny. V rámci zdouhavého řízení požádala dvorská kancelář oba kláštery, aby dodaly veškeré podklady, zdůvodňující jejich nároky, a navzájem se vyjádřily ke svým suplikám. Spor se nakonec omezil na tituly obou opatů, zatímco želivský opat si nárokoval titul „*ab ordine electus et a generali ordinis praemonstratensium confirmatus vicarius et visitator generalis*“, požadoval opat strahovský potvrzení titulu „*visitator perpetuus sui ordinis*“. Nepřehlednou situaci se pokusil vyřešit jeden z radů dvorské kanceláře, který ve svém votu navrhl potvrdit strahovskému opatovi titul *visitator*, zatímco želivskému titul *vicarius generalis*. S tímto řešením ovšem nebyla spokojena ani jedna strana, a tak se celé řízení dále protahovalo. Konfirmační listina vydaná až Marií Terezií 22. listopadu 1760¹²⁹ obsahuje v insertu kromě zmíněných privilegií také listinu Leopolda I. z roku 1683 o inkorporaci kláštera milevského, listinu hradíšťského opata z roku 1691, podle které přísluší strahovskému opatovi titul vizitátora, a konečně reskript Marie Terezie ze 7. července 1759, kterým si panovnice nadále vyhrazuje právo ad personam jmenovat vizitátora premonstrátského řádu sama.

V další suplice v roce 1782 požádal klášter o potvrzení nejen předchozí konfirmační listiny, ale také privilegií zrušených premonstrátských klášterů Chotěšov a Doksany. Na základě posudku gubernia byla ovšem privilegia těchto klášterů vyřazena. Z konfirmační listiny vydané 5. února 1782¹³⁰ byly dále vyloučeny blíže nespecifikované papežské buly, naopak obsahovala dekrety gubernia, nejvyššího soudního úřadu a judicia delegata z let 1778–1779 týkající se sporu s arcibiskupskou konsistoří v otázce řádových far. Poslední konfirmační listina byla vydána 4. května 1793¹³¹, opět s vyloučením neznámých papežských bul a nařízení ordinariátu v nadačních a chudinských záležitostech.

Klášter premonstrátů v Teplé¹³²

Bezproblémově proběhla karolínská fáze konfirmačního řízení tepelského kláštera, který požádal 4. dubna 1732 o potvrzení pěti privilegií z let 1197–1558. Konfirmační listina byla vydána ve Vídeňském Novém Městě 25. srpna 1733.¹³³ Naopak značné průtahy postihly fázi tereziánskou. Klášter nejprve požádal 15. června 1747 o odložení termínu pro podání supliky s ohledem na probíhající spor mezi klášterem a poddanským městečkem Teplá. Tento spor zapříčinila nevědomky konfirmační listina Karla VI. pro městečko Teplá, kterou byla městečku přiznána práva z doby před rokem 1724, kdy přešlo vybírání některých daní a cel z poddanského městečka na klášter. Městečko Teplá tak využilo konfirmační akci jako prostředek pro obnovení starých výsad. Klášter zaslal v této souvislosti panovnici další dvě podrobné supliky s řadou příloh (19. června a 30. června 1747), ve kterých byl celý předmět sporu podrobně

shrnut. Klášter argumentoval formálním pochybením při podání suplik poddanských městeček (nejen Teplá, ale i Mnichov a Úterý), kdy nebyl připojen souhlas vrchnosti a v konfirmační listině nebyla uvedena povinná formule „*salvo iure dominicali*“. Námitky kláštera byly ze strany úřadů beze zbytku akceptovány, což bylo uvedeno i v nové konfirmační listině vydané ve Vídni 25. září 1749.¹³⁴ Bez průtahů byly vydány i další konfirmační listiny,¹³⁵ i když při josefínském řízení upozorňoval komorní prokurátor na některé neplatné pasáže předkládaných privilegií (zejména exemptione).

Závěr

V našem příspěvku jsme se pokusili na příkladu privilegií českých klášterů objasnit příčiny a celkovou efektivitu rozsáhlé akce konfirmací privilegií za účelem právní unifikace habsburské monarchie v 18. století. Samotný počátek celého konfirmačního řízení za Leopolda I. pro rakouské země a za Josefa I. také pro ostatní části monarchie je stále poněkud tajemný. Vzhledem k tomu, že příslušné reskripty hovoří výslovně o neoprávněně držných privilegiích měst a cechů, byl snad bezprostřední příčinou celé akce nějaký konkrétní případ právě u jejich privilegií. Postupně však celá akce získala celostátní charakter a byla rozšířena na všechny držitele privilegií (s výjimkou přesně vypočtených druhů privilegií – nobilitace, erbovní listiny apod.). Idea celé akce byla tak bezesporu součástí složitějšího procesu právní unifikace a integrace habsburské monarchie, i když někdy její konkrétní výsledky tuto snahu spíše znemožňovaly. Podstatným faktem byl také fiskální zájem státu, který díky mnohdy vysokým konfirmačním taxám mohl získat značné příjmy.

V průběhu akce se však vyskytla řada problémů, které musely být urychleně řešeny. Jednalo se zejména o supliky poddanských měst a městeček usilujících o posílení svého postavení vůči vrchnosti, které vedly na Moravě dokonce k poddanským nepokojům, v Čechách pouze k ustavení příslušné místodržitelské komise. Problematické byly v některých případech i samotné výsledky akce, kdy potvrzení neoprávněných nároků mohlo vyvolat velké problémy (například v případě poddanského městečka Teplá a tepelského kláštera).

Samotné revize se vyznačují značnou formálností. V době karolínského a tereziánského byl rozhodující posudek státních úřadů formulován v nálezu úřadu desk zemských, odkud byl pak už jen mechanicky přepisován jak do místodržitelské relace, tak do posudku české dvorské kanceláře. V době josefínského a následujícího byl potom rozhodujícím posudek komorního prokurátora. Se skutečnou obsahovou kritikou písemností se v případech českých klášterů setkáváme jen zřídka. Naopak se zdá, že podrobné analýzy moravského fiskálního adjunkta Rosenzweiga, které využil ve své práci Vladimír Vašků, jsou spíše

výjimečné a do značné míry ovlivněné pouze osobním vkladem jejich autora, nikoliv zakotvené systémově. V případě konfirmací českých klášterů bylo každé privilegium posuzováno jako celek, nedocházelo tedy k vypouštění závadných pasáží, nýbrž vyřazení celého privilegia (většinou ale z důvodů formálních, jako například u dolnorakouského komorního intimátu v případě vyšebrodského kláštera). Často byly ovšem potvrzeny i takové listiny, jejichž předkládání ke konfirmacím nebylo vůbec povoleno (zde máme na mysli papežské listiny nebo jejich vidimusy). Zarážející je rovněž nekoordinovanost celé akce ze strany ústředních úřadů; povrchnost celého řízení dokazují právě podklady různé úrovně zasílané z jednotlivých zemí – proti Rosenzweigovým analýzám často stojící půlstránková formální vyjádření české komorní prokuratury, tato skutečnost nevyvolala žádnou reakci. Na druhé straně je ovšem třeba zdůraznit určitou flexibilitu státního aparátu a schopnost (i když za pochodu a někdy poněkud zmateně) hledat adekvátní nové modely správy státu. Rovněž se nám nepodařilo nalézt sebemenší náznak diplomatické kritiky, a to ani v případě v tomto ohledu pokrokových klášterů (Břevnov), naopak časté bylo předkládání falz, která nebyla při celé akci odhalena.

Vladimír Vašků definoval zařazení či nezařazení příslušného privilegia do konfirmační listiny jako určitý ukazatel, podle kterého se může stanovit aktuálnost každého privilegia jako právního dokumentu v případě jeho konfirmace nebo již jen jeho význam jako historického pramene v případě jeho nepotvrzení. V zásadě je možné s tímto názorem souhlasit, i když při formálně vedených řízeních není v řadě případů tato skutečnost podle našeho názoru průkazná. Na rozdíl od moravských poměrů bychom také nevedli tak ostrou hranici mezi benevolentními konfirmacemi karolínskými a tereziánskými a kritickými revizemi josefinskými. V některých případech jsme se naopak setkali s kritickým přístupem právě v době tereziánské (např. Břevnov).

Veškeré problémy, které celá konfirmační akce přinesla, tj. značné zatížení pro státní aparát, nevyrovnanost tax, prostor pro korupci, neefektivnost řízení a jistou zbytečnost celé akce po vydání občanského zákoníku shrnula dvorská kancelář ve svém přednesení v roce 1835, které vedlo k jejímu logickému zrušení. Podstatu celé akce však od počátku tvořilo zejména posuzování privilegií měst a městeček, ve většině případů neaktuální klášterní privilegia stála již zpočátku mimo zájem úřadů.

Příloha

Přehled úspěšných konfirmačních řízení českých klášterů v 18. století

V tomto přehledu uvádíme data vydání všech konfirmačních listin pro české kláštery z 18. století, jejichž vydáním byla úspěšně zakončena příslušná konfirmační řízení. Stranou jsme ponechali pouze konfirmace privilegií jezuitských kolejí.

Kláster	Josef I.	Karel VI.	MarieTerezie	Josef II.	Leopold II.	František II.

Augustiniáni – kanovníci

Borovany		10.5. 1735	6.10. 1747			
Karlovy		6.4. 1734				
Třeboň		1.7. 1732	6.10. 1747	20.9. 1784		

Augustiniáni – poustevníci

sv. Tomáš				18.8. 1787		

Benediktini, Benediktinky

Břevnov	12.11. 1707		12.12. 1743			
Kladruhy			29.12. 1749	24.6. 1783		
sv. Jiří		8.3. 1736				

Cisterciáci

Osek			24.9. 1748	20.11. 1783		28.8. 1793
Plasy		13.7. 1733	20.2. 1747			
Sedlec		17.12. 1733	23.3. 1747			
Vyšší Brod		2.4. 1734	10.1. 1747	19.1. 1784		26.3. 1793
Zbraslav		20.5. 1735	6.10. 1747	29.12. 1783		
Zlatá Koruna			7.9. 1750			

Františkáni

Praha			15.2. 1748	11.2. 1782		

Hvěrní

Praha		1.9. 1718	10.1. 1746			

Klarisky

Cheb	22.1. 1707	26.7. 1712	9.3. 1744			

Křížovníci s červenou hvězdou

Praha		13.4. 1717	6.4. 1747	1.2. 1786		25.2. 1797

Premonstráti, Premonstrátky

Doksany		19.2. 1734	27.2. 1747			
Chotěšov			4.5. 1756			
Strahov			22.11. 1760	5.2. 1784		4.5. 1793
Teplá		25.8. 1733	25.7. 1749	16.8. 1786		22.11. 1793

POZNÁMKY

- ¹ Tato studie vychází z mé diplomové práce, obhájené na Katedře pomocných věd historických a archivního studia FF UK v Praze v roce 1999, viz: Kahuda, Jan. Panovnícké konfirmace privilegií vybraných českých klášterů v 18. století. Diplomová práce FF UK. Praha 1999. Rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu práce prof. PhDr. Ivanu Hlaváčkovi, CSc. a oponentu PhDr. Karlu Beránkovi za veškerou pozornost a cenné připomínky. Můj dík patří také pracovnícím I. oddělení Státního ústředního archivu v Praze PhDr. Aleně Pazderové, PhDr. Lence Matušíkové, PhDr. Heleně Klímové a Věře Beránkové, prom. hist. za umožnění nadstandardního využívání příslušných archivních fondů.
- ² Konfirmacím privilegií se systematicky věnuje od počátku 70. let Vladimír Vašků, který ve svých pracích definoval podrobně terminologii konfirmačních listin a formuloval metodiku výzkumu. Svůj zájem postupně rozšířil od konfirmací klášterních privilegií v 18. století též na obecnější otázky, jeho žáci pak postupně rozšiřují výzkumy i na privilegia městská a rovněž i do staršího období. Srov. zejména monografii Vašků, Vladimír. Panovnícké konfirmace pro moravské kláštery v 18. století. Novověké úřední revize středověkých a raně novověkých listin. Brno 1981 (Spisy UJEP 230); dále též. Eine nicht durchgeführte Konfirmation mittelalterlicher Urkunden in der josephinischen Zeit. *Folia diplomatica* (dále FD) 1, 1971, s. 307–320; též. Landesfürstliche Konfirmationen des 18. Jahrhunderts für mährische Klöster. *Umriß*. FD 2, 1976, s. 199–220; též. Konfirmace privilegií brněnských augustiniánů v 18. století. *Vlastivědný věstník moravský* (dále VVM) 32, 1980, s. 151–160; též. Konfirmace privilegií starobrněnských dominikánek v 18. století. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* (dále SPFFBU) C 29, 1982, s. 101–108; též. Konfirmace privilegií olomouckých augustiniánů v 18. století. SPFFBU C 32, 1985, s. 119–124; též. Konfirmace privilegií olomouckých kartuziánů v 18. století. SPFFBU C 33, 1986, s. 155–158; též. Přehled výsledků revizí a konfirmací listin nejstarších moravských klášterů v 18. století. *Sborník archivních prací* (dále SAP) 34, 1984, s. 540–585; též. Poddanské nepokoje na Moravě v letech 1705–1706. VVM 35, 1983, s. 27–38; též. Diplomatický materiál a dějiny novověku (na příkladu novověkých konfirmací středověkých listin). In: *Pomocné vědy historické v současném archivnictví a historiografii*. Praha 1987, s. 179–182; též. Příčiny zániku konfirmačního řízení v habsburské monarchii v roce 1836. SPFFBU C 42, 1995, s. 86–97; též. Taxy za konfirmační listiny pro moravské kláštery v 18. století. In: *Sto let od narození profesora Jindřicha Šebánka. Sborník příspěvků*. Brno 2000, s. 185–192. Dále srov. řadu diplomových a disertačních prací, které byly vypracovány pod vedením Vladimíra Vašků na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity (dříve Univerzity Jana Evangelisty Purkyně) v Brně, většinou ovšem bohužel nepublikovaných. Z publikovaných prací viz: Votavová, Renata. Konfirmace privilegií města Jihlavy v 18. století (K 750. výročí první zprávy o Jihlavě). VVM 35, 1983, s. 292–301; Čoupek, Milan. Konfirmace privilegií města Znojma v 18. století. In: *Sborník Státního oblastního archivu v Brně*. Brno 1984, s. 103–118; Plevová, Maria. Konfirmace privilegií města Uničova v 18. století. *Okresní archiv v Olomouci* 1989, s. 71–89; Cafourková, Marie. Konfirmace privilegií města Ivančic v 17.–18. století. SAP 40, 1990, s. 397–430; Votavová, Renata – Čoupek, Milan. Konfirmace městských privilegií na Moravě v 18. století. *Jihomoravské okresní archivy* 1983, s. 36–39; přehled všech dalších prací viz Martinková, Lenka. *Konfirmační a konsensní listiny lucemburských panovníků pro moravské příjemce, vydané v letech 1310 až 1411*. Disertační práce FF MU. Brno 1998, s. 1–4.
- ³ Pro české prostředí je problematika potvrzování privilegií v 18. století zpracována zatím jen nepatrně, viz Zálaha, Jiří. *Snahy o potvrzení privilegií města Třeboně v 17. a 18. století*. In: 600 let města Třeboně 1376–1976. Třeboň 1976, s. 53–65; okrajově též Bělina, Pavel. *Česká města v 18. století a osvícenské reformy*. Praha 1985 (Studie ČSAV 20, 1985), s. 39, 57.
- ⁴ Podrobný rozbor starší literatury k tomuto tématu viz Kahuda, J.. *Panovnícké konfirmace*, s. 6–17. Ze zahraničních autorů věnovali konfirmačním listinám větší pozornost pouze Ficker, Ju-

- lius. Beitrage zur Urkundenlehre, sv. I. Innsbruck 1877, s. 272, 314; sv. II. Innsbruck 1878, s. 119 a Bresslau, Harry. Handbuch der Urkundenlehre für Deutschland und Italien, 2 sv., Leipzig 1912–1931², s. 59–60, 557. Z české literatury viz Haas, Antonín. Česká královská kancelář za Jindřicha Korutanského. Zprávy Českého zemského archivu 9, 1946, s. 91–101; Vojtišek, Václav. O privilegiu knížete Soběslava pro pražské Němce a jeho konfirmacích. In: Výbor rozprav a studií Václava Vojtiška, Praha 1953, s. 311–322; Hradecká, Vladimíra. Konfirmace privilegia knížete Soběslava II. pro pražské Němce. Disertační práce FF UK. Praha 1972; Dušková, Sáša. Dva zvláštní případy konfirmačních listin Václava II. Listina tepelská a herburská. In: Výbor studií k českému diplomatáři, ed. Vladimír Vašků. Brno 1981, s. 91–117; Spěváček, Jiří. Lucemburské dvouvládí v českých zemích v letech 1334–1346. Československý časopis historický (dále ČsČH) 19, 1971, s. 53–92, zejm. s. 70; týž. Význam státoprávních rozhodnutí a konfirmací Karla IV. z roku 1348. Časopis Národního muzea – řada historická 157, 1988, s. 21–31; Rak, Petr. Česká venkovská královská města v politice Jiřího z Poděbrad. Sborník historický 32, 1985, s. 5–51, zvl. s. 6; Sviták, Zbyněk. Konfirmace Přemysla Otakara II. pro Doksany 1276 ve světle litoměřické listiny z roku 1282. SPFFBU C 38, 1991, s. 7–14; Pařez, Jan. Neznámá konfirmační listina Ludvíka Jagellonského z r. 1523 pro Kamýk nad Vltavou. In: Sborník prací k sedmdesátým narozeninám dr. Karla Beránka, red. Libor Gottfried. Praha 1996, s. 61–66; Šolle, Václav. Konfirmace privilegií českých královských měst za prvních Habsburků ve světle ústředních archivních fondů. In: Městské právo v 16.–18. století v Evropě. Praha 1982, s. 143–156.
- ⁵ K definici privilegia a jejímu vývoji srovnej heslo **Privileg** in: Lexikon des Mittelalters, sv. 8, 1995, sl. 224–228 (Thomas Frenz, Paul–Joachim Heinig); Lexikon für Theologie und Kirche, sv. 8, 1963³, sl. 775–776 a zejména Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschichte, sv. 3, 1984, sl. 1999–2011 (Hans Krause, Heinz Mohnhaupt). Nejnověji rovněž Mohnhaupt, Heinz. Die Unendlichkeit des Privilegienbegriffs. Zur Einführung in das Tagungsthema. In: Das Privileg im europäischen Vergleich, Bd. 1, hg. von Barbara Dölemeyer und Heinz Mohnhaupt. Frankfurt a. M. 1997, s. 1–12 (Ius Commune, Sonderheft 93); týž. Confirmatio privilegiorum. In: Das Privileg im europäischen Vergleich, Bd. 2, hg. von Barbara Dölemeyer und Heinz Mohnhaupt. Frankfurt a. M. 1999, s. 44–63 (Ius Commune, Sonderheft 125).
- ⁶ Srov. Mohnhaupt, Heinz. Erteilung und Widerruf von Privilegien nach der gemeinrechtlichen Lehre vom 16. bis 19. Jahrhundert. In: Das Privileg..., sv. 1, s. 93–122.
- ⁷ Srov. v tomto smyslu zejména Bělina, Pavel. Teoretické kořeny a státní praxe osvětského absolutismu v habsburské monarchii. ČsČH 29, 1981, s. 879–905, kde je uvedena i další literatura.
- ⁸ K tomu podrobně Mohnhaupt, Heinz. Untersuchungen zum Verhältnis Privileg und Kodifikation im 18. und 19. Jahrhundert. Ius Commune 5, 1975, s. 71–121; týž. Confirmatio privilegiorum, s. 57–60.
- ⁹ Srov. alespoň Otruba, Georg. Österreichische Fabriksprivilegien von 16. bis in das 18. Jahrhundert. Wien 1981.
- ¹⁰ Srov. Urfus, Valentin. K pokusu o revizi zemského zřízení v Čechách na počátku 18. století. Právněhistorické studie 16, 1971, s. 177–198.
- ¹¹ K tomu Klabouch, Jiří. Osvětské právní nauky v českých zemích. Praha 1958, s. 105n.
- ¹² Harrasowsky, Philipp H. von (ed.). Der Codex Thesianus und seine Umarbeitungen. Wien 1883, s. 45.
- ¹³ Tamtéž, s. 49.
- ¹⁴ Mohnhaupt, H. Untersuchungen, s. 96.
- ¹⁵ Srov. celkově k právním kodifikacím 18. století Malý, Karel – Sivák, Florián. Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918. Praha 1992³, s. 337n.; Malý, Karel a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. Praha 1997, s. 147n.; Malý,

Karel. Základní tendence právního vývoje. In: Počátky českého národního obrození 1770–1791. Praha 1990, s. 103–106.

¹⁶ Zevrubný soupis literatury k problematice tereziánských a josefínských reforem a širším otázkám josefinismu uvádí nejnověji v jinak dle našeho názoru ne příliš zdařilé edici Kluebing, Harm (ed.). *Der Josephinismus. Ausgewählte Quellen zur Geschichte der thesesianisch-josephinischen Reformen*. Darmstadt 1995, s. XIX–XLIII. Z rozsáhlé literatury, kterou jsme při přípravě naší práce prostudovali, věnuje konfirmacím privilegií pozornost pouze okrajově a zavádějícím způsobem Winner, Gerhard. *Die Klostersaufhebungen in Niederösterreich und Wien*. Wien – München 1967, s. 65, který chápe vydání dekretu Josefa II. o předkládání privilegií ke konfirmaci jako legislativní přípravu rušení klášterů. Z příruček věnovaných správním dějinám habsburské monarchie upozorňujeme zejména na Fellner, Thomas – Kretschmayr, Heinrich. *Die österreichische Zentralverwaltung, Bd. I/1–3 (do 1749)*. Wien 1907; *Bd. II/1–5 (1749–1848)*, bearb. Joseph Kallbrunner, Melitta Winckler a Friedrich Walter. Wien 1925–1956; Helbling, Ernst C. *Österreichische Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte*. Wien – New York 1974²; Walter, Friedrich. *Österreichische Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte von 1550–1955*, hg. v. Adam Wandruszka. Wien – Köln – Graz 1972; Lehner, Oskar. *Österreichische Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte mit Grundzügen der Wirtschafts- und Sozialgeschichte*. Linz 1992.

¹⁷ Státní ústřední archiv v Praze (dále SÚA), fond Stará manipulace (dále SM) P 106/3.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Vašků, Vladimír. Poddanské nepokoje, s. 27–38; týž. *Diplomatický materiál s. 179–182*; k úloze písemností při vzniku poddanských hnutí obecně Maur, Eduard. *Historické vědomí v poddanských hnutích 16.–18. století*. In: Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc. k 65. narozeninám. Praha 1995, s. 206–215.

²² SÚA, SM P 130/195.

²³ Ke komisi více viz SÚA, SM P 106/3. Zde jsou dochovány některé spisy komise a písemnosti týkající se jejího personálního složení.

²⁴ SÚA, SM P 130/195.

²⁵ SÚA, SM P 106/3; fond Staré české místodržitelství (dále SČM) 1731/VII/d/43.

²⁶ SÚA, SČM 1747/II/ch/45.

²⁷ SÚA, fond České gubernium – Dekrety a reskripty (dále ČG–DR), kn. 120, pag. 90–92; dále srov. SÚA, fond Sbirka patentů (dále PT) 2010.

²⁸ SÚA, ČG–DR, kn. 131, pag. 48–49; Jaksch, Peter Karl. *Gesetzlexikon im Geistlichen, Religions- und Toleranzfache, wie auch in Güter-, Stiftungs-, Studien- und Zensursachen für das Königreich Böhmen von 1601 bis Ende 1800*, Bd. II, Prag 1828, s. 216–217.

²⁹ SÚA, ČG–DR, kn. 134, pag. 3.

³⁰ SÚA, ČG–DR, kn. 134, pag. 46.

³¹ SÚA, fond České gubernium – Publicum (dále ČG–Publ.) 1786–1795, sign. 38/1.

³² Tamtéž.

³³ SÚA, ČG–DR, dt. 18.11. 1790.

³⁴ SÚA, fond České gubernium – knihy normálií (dále ČG–norm.), r. 1792, 2. sv., č. 230.

³⁵ SÚA, ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/192, 38/198.

³⁶ SÚA, ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/1, 38/105.

- ³⁷ SÚA, fond České gubernium – všeobecná registratura (dále ČG–VŠ) 1836–1840, sign. 32/1/1, kart. 239.
- ³⁸ Srov. patenty z 8. prosince 1820 a 31. března 1832 a jejich prováděcí předpisy; SÚA, PT 2359, PT 2376; fond Sběrka cirkulářů a vyhlášek I (dále CV) 3163, CV 3178, CV 3407, CV 3830, CV 4905 a CV 5686.
- ³⁹ K tomu Vašků, V. Příčiny zániku konfirmačního řízení.
- ⁴⁰ Tamtéž, s. 93, pozn. 17.
- ⁴¹ K okolnostem vydávání konfirmačních listin srov. Spěváček, Jiří. Karel IV., zvl. s. 76–77; též Mohnhaupt, H. *Confirmatio privilegiorum*, s. 57.
- ⁴² K revizím docházelo pravidelně například při kontrole neoprávněně držných zástav, srov. např. Beránek, Karel – Beránková, Věra. *Zur Tätigkeit einer in den Jahren 1453–1454 zur Revision von Pfandurkunden eingesetzten Kommission*. FD 2, 1976, s. 187–197. Revize privilegií městských následovala rovněž po I. stavovském odboji roku 1547, k tomu viz z Ottersdorfu, Sixt. *O pokoření stavu městského*, ed. Josef Janáček. Praha 1950.
- ⁴³ Srov. Kapras, Jan. *Právní dějiny zemí Koruny české*, díl III/2. Praha 1920, s. 93.
- ⁴⁴ Ottův slovník naučný I, s. 441.
- ⁴⁵ K této záležitosti srov. SÚA, ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/1, kart. 1079.
- ⁴⁶ V textu používáme zjednodušeně termín dvorská kancelář, i když se název i kompetence tohoto úřadu v 18. století v souvislosti se správními reformami změnily. Po zrušení České dvorské kanceláře v roce 1749 vznikl na jejím místě úřad sjednocující na nejvyšší úrovni politickou a finanční správu – *Directorium in publicis et cameralibus*. V letech 1749–1750 byl však pro konfirmační řízení příslušný Nejvyšší justiční úřad (*Oberste Justizstelle*), srov. *Die österreichische Zentralverwaltung*, II. Abteilung, Bd. 2 – *Die Zeit des Directoriums in publicis et cameralibus*, Aktenstücke, bearb. von Joseph Kallbrunner und Melitta Winkler. Wien 1925, s. 308–309. Po zániku direktoria roku 1762 vznikla Česko-rakouská kancelář, od roku 1782 se změnila na Spojený dvorský úřad, od roku 1791 Spojená česko-rakouská dvorská kancelář, v letech 1792–1797 *Directorium in cameralibus germanicis et hungaricis et in publico-politicis germanicis*, v letech 1797–1801 opět pod jménem Česko-rakouská dvorská kancelář, v letech 1801–1802 Spojený dvorský úřad a od roku 1802 Spojená dvorská kancelář. K reformám srov. Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan. *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha 1989, s. 143n.
- ⁴⁷ K vývoji reskriptů a jejich podobě více Vašků, Vladimír. Česká královská kancelář a kancelářská zařízení jiných stěžejních institucí státní zeměpanské správy v letech 1526–1848. In: *Česká diplomatika do roku 1848*, red. Jindřich Šebánek – Zdeněk Fiala – Zdeňka Hledíková. Praha 1984², s. 237.
- ⁴⁸ Základní charakteristika viz Vašků, V., tamtéž, s. 237–238. Dvorské dekrety byly používány už od 60. let 18. století, v konfirmačních záležitostech se s nimi setkáváme až v době josefinské.
- ⁴⁹ Zasilání všech originálů zpět nařídil Karel VI. reskriptem z 11. února 1732, srov. SÚA, fond Česká finanční prokuratura (dále FP) 9/36, kart. 276; podrobně k organizaci místodržitelství a jeho písemnostem viz Roubík, František. *Místodržitelství v Čechách v letech 1577–1749*. SAP 17, 1967, s. 539–603.
- ⁵⁰ K vývoji a kompetencím úřadu desek zemských podrobně Burdová, Pavla. *Úřad desek zemských*. SAP 36, 1986, s. 273–381.
- ⁵¹ Klasickou prací o dějinách české dvorské kanceláře je monografie Stloukal, Karel. *Česká kancelář dvorská 1599–1608*. Pokus z moderní diplomatiky. Praha 1931, věnovaná ovšem staršímu období dějin kanceláře. Dále srov. úvod k inventáři fondu z pera Josefa Kollmanna; viz Kollmann, Josef – Beránek, Karel. *Česká dvorská kancelář (1293) 1523–1749*. Inventář SÚA.

- Praha 1966 (Inventáře a katalogy fondů Státního ústředního archivu v Praze č. 18); viz též Kollmann, Josef. Dějiny ústředního archivu českého státu. Praha 1992, s. 71–74.
- ⁵² Viz Die österreichische Zentralverwaltung, I. Abteilung, Bd. 3 – Aktenstücke 1683–1749, bearbeitet von Thomas Fellner und Heinrich Kretschmayr, Wien 1907, s. 391. K otázce tax nejnověji Vašků, V. Taxy za konfirmační listiny.
- ⁵³ Viz SÚA, SM P 106/3.
- ⁵⁴ Podrobně k organizaci českého gubernia a jeho písemnostem Roubík, František. K vývoji zemské správy v Čechách v letech 1749–1790. SAP 19, 1969, s. 41–188, zde zejm. s. 100n.; dále srov. úvod k inventáři fondu – Burdová, Pavla – Culková, Dagmar – Čermáková, Marie – Beneš, František – Beránek, Karel. České gubernium – Publicum. Inventář SÚA. Praha 1962, s. 7n.
- ⁵⁵ K jeho osobě nejnověji Vašků, Vladimír. Moravský zemský advokát a fiskální adjunkt Johann Joseph (Edler von) Rosenzweig (1738–1805). Časopis Matice moravské 116, 1997, s. 155–172.
- ⁵⁶ Viz Klabouch, J. Osvícenské právní nauky, s. 188.
- ⁵⁷ K úřadu komorního prokurátora srov. Dřimal, Jaroslav. Královský prokurátor a jeho úřad v letech 1745–1783. SAP 20, 1970, s. 363–424.
- ⁵⁸ K vývoji a kompetencím konsesu nejvyšších úředníků nejnověji Sedláček, Pavel – Sedláčková, Helena. Sbor nejvyšších úředníků 1730–1784, Inventář SÚA. Praha 1998, s. 6n.
- ⁵⁹ K tzv. vídeňské archivní pohromě srov. alespoň Matouš, Bohuslav. Rakouský státní archiv vnitř a spravedlnosti ve Vídni a jeho zkáza, ČAS 5, 1927, s. 160–175; k dnešnímu rozsahu a podobě zbylých písemností nejnověji Benard, Anne-Gaëlle. Guide des Archives Nationales Autrichiennes a l'usage du lecteur francophone. Wien 1995, s. 117–118 (MÖStA – Inventare 1).
- ⁶⁰ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, fond Česká dvorská kancelář (dále ČDK) IV B 100–Borovany, kart. 377; SM P 106/B 42, kart. 1714; SČM 1732/VII/e/12)
- ⁶¹ Státní oblastní archiv (dále SOA) Třeboň, Velkostatek Borovany, sign. I A 3 k beta, Nr. 16).
- ⁶² SÚA, fond Archivy zrušených klášterů za Josefa II. (dále AZK) 98 (ŘA Borovany 19).
- ⁶³ SÚA, AZK 100 (ŘA Borovany 21).
- ⁶⁴ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–Karlovy, kart. 378.
- ⁶⁵ SÚA, AZK 43 (ŘA Karlovy 40).
- ⁶⁶ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–Třeboň, kart. 379; FP 9/170, kart. 279.
- ⁶⁷ SOA Třeboň, Sběrka rukopisů, sign. 35 (A 27); Národní knihovna ČR, rkp. sign. XV E 14.
- ⁶⁸ SÚA, AZK 200 (ŘA Třeboň 71).
- ⁶⁹ Konfirmační listina Josefa II. byla vydána ve Vídni 20. září 1784 (SÚA, AZK 201 (ŘA Třeboň 72)).
- ⁷⁰ Prameny ke konfirmačnímu řízení viz SÚA, ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/137, kart. 1085; FP 9/164, kart. 278.
- ⁷¹ SÚA, fond Augustiniáni Praha – listiny (dále ŘA–L) 261.
- ⁷² Příslušné prameny viz SÚA, SM P 106/B 63; SČM 1744/III/g/24, 25; ČDK IV B 100–Břevnov, kart. 380; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 172.
- ⁷³ SÚA, ČDK IV B 100–Břevnov, kart. 380. Listina se nenachází ani v klášterním archivu ani není zapsána v salbuchu, není tedy jasné, zda byla skutečně expedována.
- ⁷⁴ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, SM P 106/K 20, kart. 1748; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 138, kart. 744; FP 9/171, 9/193a, kart. 279.
- ⁷⁵ Opis viz SÚA, SM P 106/K 20.

- ⁷⁶ SÚA, AZK 565 (ŘB Kladruby 71).
- ⁷⁷ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–sv. Jiří, kart. 383; SM P 106/P 89, kart. 1778; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 235, kart. 747; FP 9/114, kart. 278.
- ⁷⁸ SÚA, fond Salbuchy (dále Sal) 167/1^r–28^r.
- ⁷⁹ Prameny ke konfirmačnímu řízení osekckého kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–Osek, kart. 384; SM P 106/O 12, kart. 1767; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 373, kart. 751; ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/121, kart. 1085; FP 9/107/2, 7, 8, kart. 278; SOA Litoměřice, fond Cisterciáci Osek (dále ŘC Osek), sign. C XX.3, C XX.4, C XX.5, C XX.8, C XX.8, C XX.9, kart. 110.
- ⁸⁰ SOA Litoměřice, ŘC Osek – L 85.
- ⁸¹ SOA Litoměřice, ŘC Osek – L 86.
- ⁸² SOA Litoměřice, ŘC Osek – L 87.
- ⁸³ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–Plasy, kart. 384; SM P 106/P 16, kart. 1769; SČM 1732/X/g/21, kart. 467; SČM 1733/IX/e/26a, kart. 483; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 160, kart. 745; FP 9/107/1.
- ⁸⁴ SÚA, AZK 746 (ŘC Plasy 162).
- ⁸⁵ SÚA, AZK 747 (ŘC Plasy 164).
- ⁸⁶ SÚA, AZK 734 (ŘC Plasy 151)
- ⁸⁷ Prameny ke konfirmačnímu řízení sedleckého kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–Sedlec, kart. 385; SM P 106/S 7, kart. 1794; SČM 1734/VI/c/5, kart. 494; SČM 1747/IX/ch/72, kart. 654; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 202, kart. 746; ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/199, kart. 1088.
- ⁸⁸ SÚA, Sal 162/690^r–712^r
- ⁸⁹ SÚA, Sal 186/690^r–722^r.
- ⁹⁰ RBM IV, č. 1367.
- ⁹¹ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100 – Vyšší Brod, kart. 385; SM P 106/B 55, kart. 1716; SČM 1733/VII/g/28, kart. 479; SČM 1734/XII/e/7a, kart. 503; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 292, kart. 749; ČG–Publ. 1784–1785, sign. B XIII/36, kart. 919; ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/193, kart. 1087; FP 9/107/6, kart. 278.
- ⁹² SÚA, Sal 164/121^r–125^r.
- ⁹³ SÚA, Sal 186/1^r–7^r.
- ⁹⁴ RBM V/1, č. 323.
- ⁹⁵ SÚA, Sal 245/11^v–18^v.
- ⁹⁶ SÚA, Sal 254/541^v–542^v.
- ⁹⁷ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–Zbraslav, kart. 385; SM P 106/Z 9, kart. 1813; ČG–Publ. 1784–1785, sign. B XIII/28; FP 9/107/3, 9.
- ⁹⁸ SÚA, AZK 986 (ŘC Zbraslav 149).
- ⁹⁹ SÚA, AZK 989 (ŘC Zbraslav 152).
- ¹⁰⁰ Prameny viz SÚA, SM P 106/K 36; ČDK IV B 100–Zlatá Koruna, kart. 386.
- ¹⁰¹ SÚA, AZK 1064 (ŘC Zlatá Koruna 70).
- ¹⁰² SÚA, AZK 1062 (ŘC Zlatá Koruna 68).
- ¹⁰³ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–františkáni, kart. 387; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 165, kart. 745; FP 9/81, kart. 277.

- ¹⁰⁴ SÚA, fond Františkáni Praha – listiny (dále ŘF–L) 369.
- ¹⁰⁵ Konfirmační listina z 11. února 1782 viz SÚA, ŘF–L 379.
- ¹⁰⁶ Prameny ke konfirmačnímu řízení srov. SÚA, ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 223, kart. 747; FP 9/91, kart. 277.
- ¹⁰⁷ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–hyberni, kart. 387; FP 9/167, kart. 279.
- ¹⁰⁸ SÚA, AZK 1228 (ŘH sv. Ambrož 9).
- ¹⁰⁹ SÚA, AZK 1229 (ŘH sv. Ambrož 10).
- ¹¹⁰ Prameny viz SÚA, ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 113, kart. 743.
- ¹¹¹ SÚA, fond Kapucíni Praha – listiny (dále ŘK–L) 150 (ŘK 128). Pro karolínskou a tereziánskou fázi nebyly žádné prameny nalezeny, zřejmě konfirmace proběhla mimo rámec celé akce.
- ¹¹² Prameny ke konfirmačnímu řízení viz SÚA, ČDK IV B 100–Cheb, kart. 389; SM P 106/CH 7, kart. 1740.
- ¹¹³ SÚA, AZK 1527 (ŘKI Cheb 177).
- ¹¹⁴ SÚA, Sal 128/110^r–112^v.
- ¹¹⁵ SÚA, AZK 1533 (ŘKI Cheb 183).
- ¹¹⁶ Příslušné prameny srov. SÚA, ČDK IV B 100–křiž., kart. 390; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 218, kart. 747; ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/64, kart. 1082; FP 9/119, kart. 278.
- ¹¹⁷ SÚA, ČDK IV B 100–křižovníci, kart. 390.
- ¹¹⁸ SÚA, ŘKř–L 899.
- ¹¹⁹ SÚA, ŘKř–L 940.
- ¹²⁰ SÚA, ŘKř–L 945.
- ¹²¹ CDB V/2, č. 587.
- ¹²² Prameny k řízení srov. SÚA, ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/17, kart. 1080; FP 9/224, kart. 279.
- ¹²³ Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, SM P 106/D 14, kart. 1727; ČDK IV B 100–Doksany, kart. 391.
- ¹²⁴ SÚA, Sal 164/47^r–60^v.
- ¹²⁵ SÚA, AZK 2037 (ŘP Doksany 89).
- ¹²⁶ Prameny k řízení kláštera SÚA, ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 231, kart. 747; FP 9/101, kart. 278.
- ¹²⁷ SÚA, AZK 2343 (ŘP Chotěšov 291).
- ¹²⁸ Prameny viz SÚA, SM P 106/P 163; ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/226, kart. 1089.
- ¹²⁹ SÚA, fond Premonstráti Strahov – listiny (dále ŘP–L) 525.
- ¹³⁰ SÚA, ŘP–L 561.
- ¹³¹ SÚA, ŘP–L 563.
- ¹³² Prameny ke konfirmačnímu řízení kláštera viz SÚA, ČDK IV B 100–Teplá, kart. 302; SČM 1735/1/e/4, kart. 504; ČG–Publ. 1774–1783, sign. H 228, kart. 741; ČG–Publ. 1786–1795, sign. 38/112, kart. 1084; FP 9/5, kart. 276.
- ¹³³ SOA Plzeň, fond Premonstráti Teplá – listiny (dále ŘP Teplá–L) 344.
- ¹³⁴ SOA Plzeň, ŘP Teplá–L 348.
- ¹³⁵ Dne 16. srpna 1786 ve Vídni, viz SÚA, Sal 252/378^r–405^v; 22. listopadu 1793 ve Vídni, viz SÚA, Sal 263/434^r–461^v.

**DIE HERRSCHERKONFIRMATIONEN DER PRIVILEGIEN
DER BÖHMISCHEN KLÖSTER IM 18. JAHRHUNDERT**

Jan Kahuda

Diese Studie geht von der auf der Katheder der historischen Hilfswissenschaften und des Archivstudiums der Philosophischen Fakultät der Karlsuniversität im Jahre 1999 verteidigten Diplomarbeit des Autors aus. Thematisch knüpft sie an die vorgehende ähnliche Untersuchung von Vladimír Vašků und seinen Schülern für mährische Umgebung an. Der Ziel der Studie ist die Erkenntnis der Ursachen, Verläufe und Ergebnisse der umfangreichen Aktion, die in den Ländern der Habsburger Monarchie im 18. Jahrhundert verlief, wann aufgrund der herausgegebenen Verordnungen des Herrschers alle Besitzer der Herrscherprivilegien verpflichtet waren, diese Privilegien (außer genau ausgeräumter Typen der Urkunden) zur neuen Konfirmation vorzulegen. Mit Hilfe der Komparativsondierungsmethode versuchte der Autor die ganze Aktion auf dem Beispiel der Privilegien der 24 böhmischen Klöster zu verfolgen.

Im ersten Teil der Arbeit widmet der Autor seine Aufmerksamkeit der Normativbegrenzung der ganzen Aktion. Zum Prolog wurde schon die Verordnung Leopolds I. aus dem Jahre 1659 über das Vorlegen der Privilegien, die aber nur die österreichischen Länder betrifft. Die gesamtstaatlichen Verbreitung bekam diese Aktion erst während der Herrschaft Josefs I. Die meisten der Konfirmationsverfahren wurden aber erst in der Zeit seines Nachfolgers Karl VI. anhängig gemacht, die nächsten Phasen verliefen während der Herrschaft der Kaiserin Maria Theresia, des Kaisers Joseph II., Leopold II., bzw. Franz II. Die Argumente für die Einführung der komplizierten und breiten Konfirmationsverfahren waren vor allem diese: die Beseitigung des unberechtigten Besitzes von Privilegien, die Rechtsunifikation der Habsburger Monarchie im Zusammenhang mit der Einführung des Aufklärungsrechtssystems und die Erhöhung der Staatseinkommen von den Konfirmationstaxen. Auf den Vorschlag der Hofkanzlei aus dem Jahre 1835 wurde dann die ganze Aktion als unefektiv und nach der Ausgabe des Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuches 1811 als zwecklos aufgehoben.

Der zweite Teil der Studie verfolgt den allgemeinen Verlauf der Konfirmationsverfahren. Diese wurden mit dem Vorlegung einer Suplika der einzelnen Klöster dem Herrscher eröffnet. Dann folgten zwei Phasen der Revision der Privilegien; die erste wurde dem obersten Landesamt (der Statthalte-

rei, später dem Gubernium) angewiesen, die zweite verlief auf dem Boden der Hofkanzlei. Während der ersten Revisionsphase wurden die weiteren Unterlagen der subdelegierten und anderen Behörden versammelt, in der Josephinischen Zeit und später war die Ansicht vom Kammerprokurator entscheidend. Das Ziel der Revisionen war die Beseitigung von anstößigen Stellen der vorgelegten Privilegien, die dem aktuellen Zustand oder der Rechtsordnung (Eigentumsbesitz, Steuer- und Gerichtsimmunität, besondere Vorrechte der Vorsteher usw.) widersetzten. Aufgrund der Schlüsse dieser Gutachten, in denen am meisten nur die Anführung der formalen Abgrenzungsklausel empfohlen wurde, wurde nach der Entrichtung einer bestimmten Taxe die Konfirmationsurkunde ausgegeben. Bei der Arbeit mit den Konfirmationen der Klosterprivilegien wurden leider keine geringsten Spuren der diplomatischen Kritik der Urkunden weder im Klostermilieu, noch bei den Staatsbehörden gefunden.

Im Schlussteil der Studie widmet der Autor seine Aufmerksamkeit der Konfirmationsverfahren der einzigen Klöster. Zum Unterschied von der mährischen Umgebung verlief die Privilegienrevision in Böhmen anscheinlich oberflächlich, formal und unausgeglichen, und im meisten Fällen wurden dann (wenn auch mit der Abgrenzungsklausel) die der bestehenden Rechtsordnung widersprechenden Privilegien bestätigt. In diesem Sinn ist auch bestimmte Unkoordinierung der ganzen Aktion seitens des Wiener Zentrums befremdend. Einige Konfirmationsverfahren der böhmischen Klöster mündeten (seitens der Besitzer der Privilegien entweder pragmatisch, oder als Mittel der Erlangung der verlorenen Prestige aufgefasst) in die Lösung der Probleme, die mit dem Wesen des Verfahrens nur unerheblich zusammenhingen (die obrigkeitlichen Streite, die Separationsstreite).